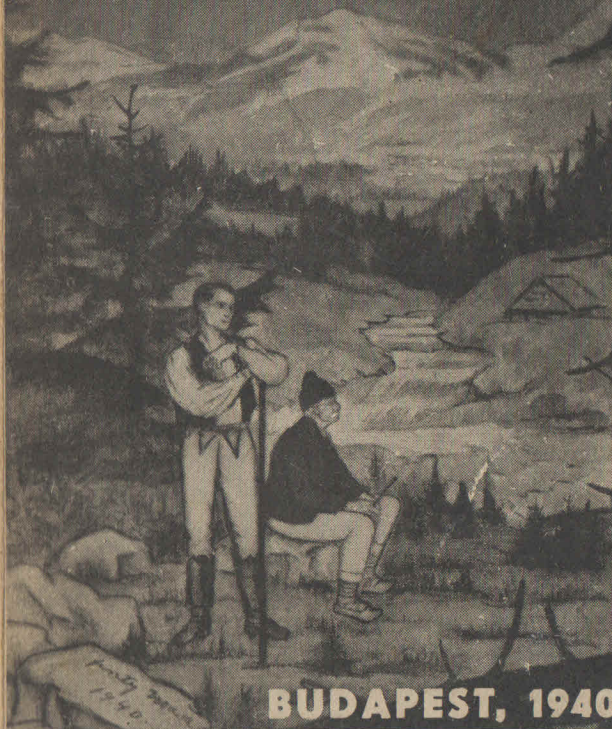


Gyallay Domokos

A HEGYEK BESZÉLIK



BUDAPEST, 1940

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA





Ex Libris

PZs

ZsGy

AZ ARANYKEHELY.

Egy napon — tavaszelő vidám pillantású délutánján — éltes falusi ember keresett föl a szerkesztőségben.

Megnevezte magát: Sós Benedeknek hívják, a mezősegi mocsarak vidékén szolgál egy birtokosnál. Nem kétkéz mezei munkás, hol cséplőgéppel jár, mint etető, hol a malom körül foglalatoskodik, mint a zsákok felírója.

Rekedten beszélt, köhögő rohamokkal küszködött.

— A fújtató, kérem!... — mutatott mellére. — Nagyon lejárattott a téli nyavalya. Az orvostól jövök, megvizsgáltattam magamat.

Gondoltam, segílyt akar kérni, útiköltséget, vagy hozzájárulást az orvosság árához. Gyakran vannak ilyen látogatóink.

— Azt hiszem, sokba került az útja! — akartam szájába adni a szót. — Mit rendelt az orvos?

— Hát bizony, az orvos nem sok jóval biztatott! — felelt sóhajtva. — Azt mondja, hogy sem a cséplőgép pora, sem a malom lisztes levegője nem használ az egészségemnek. Kiállni a munkából... hiszen azt még megtehetném, a vejem szívesen magához fogadna. De az orvos arra int főképen, hogy multhatatlanul menjek szanatóriumba. Mit tetszik gondolni szanatóriumba? Hogyan

járáthatnám az eszemet olyan úri mulatságon? A halál... a fekete föld... az lesz az én orvosságom!

— No, no, nem kell mindjárt a legrosszabbra gondolni.

— Hiszen igaz, Isten adhat hónapokat is! — fohász-
kodott föl. — Én azonban élni szeretnék hátralevő időm-
mel s helyre szeretném hozni bizonyos bűnömet, amit még
a háború alatt követtem el. Bizony, kérem, nagy teher
nyomja lelkemet, annak könnyítésére szeretnék az úrtól
tanácsot kérni!

Hát nem anyagi segítségért jött! Megbiztattam, mondja
el, mi nyomja lelkét, ki ellen, mi ellen követte el a nagy
vétséget?

Akadozva kezdett beszélni, köhögő rohamok állították
meg, el-elkalandozott a tárgytól. Nehéz volna szavait
idéznem, azért inkább a magam szavával mondom el
Sós Benedek bűnbeesésének történetét.

Akkor kezdődött a dolog, amikor a Kárpátok hegyei
közt folyt a harc a muszkák ellen. Télidő volt, egyik
hegyen a magyarok, másikon a muszkák sinylődtek tűz-
nek, fagynak fergetegében.

Lent a völgyben, a két embersövény közé nagy rutén
falú szorult a fölvonuláskor. A falu lakóit — mivel
nagyon lábaltat kezdtek lenni, szegények, s a föld is
napról-napra hamvadt, pusztult fejük fölül — az első
éjtszakák egyikén nagy sebbel-lobbal összeszedték s jó
messzire a front mögé költöztették Sós Benedekék.

A templom — dombon ülő nagy kőépület — ott volt
az oroszok felé eső részen. A magyaroknak hovatovább
attól kellett félniök, hogy az oroszok leereszkednek a
hegy éléről s a templom környékén, a nagy kőépület
oltalma alatt előretolt állást építenek ki maguknak.

Éjtszakánként tehát sűrűn kémlelődtek azon a részen
a magyar őrzérek.

Egy éjtszaka Sós Benedek vezette a hírszerző őrzéretot.
Végimentek a falu gyanús részein, apróra megnézték a
templom környékét, de nem találtak gyanakvásra méltó
dolgot. No, ha nem találtak a templom környékén, annál
inkább találtak magában a templomban. A templomból
ugyanis halvány fény szűrődött ki, mikor odaléptek.

Tekintik a nyitott ajtón át . . . hát az oltár körül orosz
katonák forgolódnak nagyserényen. Mindjárt lehetett
látni, hogy nem imádkozás, vagy egyéb istenes cselekedet
szándékával: a templom kegyzsereit, értékes ingóságait
gyűjtögettek össze gyertyavilág mellett. Az aranyhímű
miseruhák, füstölők, gyertyatartók, tányérok, poharak az
oltár lépcsőjén heverték csomóban.

Sós Benedekéknek sem kellett biztatás, betoppantak a
templomba s lefűlelték a komákat. Örültek a jó fogás-
nak, az értékes, szép templomi holmikat hátizsákjukba
rendezték, a foglyokat szurony közé fogták s nagyvígán
visszatértek fedezékükbe.

Sós Benedek rendelkezett: a foglyokat hátraküldte a
zászlóaljhoz, a templom kincseit pedig a többiektől el-
vette s a maga hátizsákjába rakta.

Majd reggel személyesen fogja a zászlóaljnak be-
szolgáltatni.

Reggel azonban az a gondolata támadt Sós Benedek-
nek, hogy napvilágnál is megnézi az éjjeli zsákmányt.

Ekkor, a reggeli szemlénél, ejtette meg szegény fejét
a kísértés!

Mert az ékes holmik közt egy aranyos pohár nagyon
megtetszett neki. Nézte, forgatta, súlyát próbálgatta s
végül arra billent az esze, hogy azt a poharat nem
szolgáltatja be a zászlóaljparancsnokságon, hanem meg-
tartja magának.

Milyen szép is volt az a pohár! Néha félrehúzódtott vele az erdő sűrűjébe s elgyönyörködött virágos díszében, aranyos csillogásában. Írás is, évszám is volt a pohár talpán. Most, a történet elmondásakor, csak arra emlékezhetett Sós Benedek, hogy a Rákóczi-név is ott szerepelt az írásban.

Megnyugtatta magát: mégis csak jobb, hogy ő tette rá kezét a pohárra. Megérdemli ezt az egy darabot, a muszkák bizonyosan az egész fölszerelést maguknak tartották volna.

S tervezgetett: közeledik az idő, amikor párhetes szabadságra hazamegy, akkor a szent poharat szépen hazaviszi háborús emlékeknek.

De háború kockáján terveket csinálni? Amikor minden perc halálos változást hozhat!... A Sós Benedek szabadságának is ugyancsak befellegzett. Nagy harcok kezdődtek akkoriban az orosz fronton, híre járt, hogy nem sokára az egész kárpáti sereg kibontakozik a hegyek közül s előremegy Galíciába. Aztán parancsok jöttek s azok közt a nagy tilalom: mostanság szabadságra senki sem mehet...

Nagy gond szakadt ezzel Sós Benedekre: mit csináljon most már az arany pohárral? Nem... nem viszi magával a bizonytalanságba! — döntött végül. Ki tudja, milyen próbák várnak rá a következő harcokban, nem kockáztatja a kényes portékát. Egy este, amint tágulhatott a födözékből, hátralopódzott párszáz lépésnyire az erdőbe s ott egy csonkatetejű, öreg fenyőfa tövében elásta titkos kincsét. Jól megjegyezte a hely állását: a csonka fenyőn belül terebélyes nyírfa állott, kívül szálas fenyőcsoport, jobbra-balra iszalagos bokrok.

Semmi kétség, ezt a helyet vaksötétben is meg fogja találni!

Mert ha élete megmarad a következő forgandóságokon, eljön ide s hazaviszi az arany poharat!

Éppen ideje volt, hogy elrendezze a pohár dolgát, mert pár nap múlva ők is kikeltek kárpáti fészkeikből s elindultak Galícia felé. Szörnyű sokat harcoltak, jöttek-mentek azon a nyáron, sok hegyet megmásztak, sok vizet, sárt megfeküdtek. Jó, hogy a pohár nem rongálódik a hátizsákban! — örvendezett ilyenkor Sós Benedek idején való okosságának.

Egy napon aztán az eddigieknél is nevezetesebb változás esett Sós Benedekkel. Kemény ütközet volt s a nagy összebonyolódásban a muszkák valamiképen hátukba kerültek, kikanyarították őket a maguk nyájából s meg sem álltak velük Szibériáig. Most derült ki igazán, hogy milyen okos dolog volt a poharat otthagyni az öreg fenyőfa őrizete alatt, a csendes hazai földön. Az oroszok bizonyosan már az első motozáskor maguknak kaparintották volna.

Okos dolgot mívelt Sós Benedek, bizonyos, de a sors ugyancsak kifogott okosságán. Mert amire hazaérkezett a fogságból, a pohár rejtekhelyén már nem a magyar volt az úr! Többé nem lehetett a régi módon útrakerekedni s mint hazai földön, bátorsággal forgolódni azon a tájékon. Gazdájától hallotta, hogy az utazás rengeteg alkalmatlansággal, faggatással, vizsgálattal jár a vámokon, hát ez bizony nem az ő ügyének való állapot!

Így aztán a pohár dolga évről-évre haladt-maradt, ha nem is ment ki egészen Sós Benedek gondjából. Most azonban, nyavalyás állapotban, napról-napra jobban szorongatja a kétség: mi lesz a szent pohárral, ha őt is a föld alá dugják? Örökre nyoma vesszen, a föld nyelje el?

A tusakodó kérdés után Sós Benedek bízó tekintettel nézett rám, mintha töredelmes gyónást tett volna.

— Most aztán azért kopogtattam be tisztelt uramhoz, adjon tanácsot, mitévő legyek kétes állapotomban, hogyan juttassam vissza a poharat az ekléziának?

— Hát azt akarja, Sós Benedek? Visszajuttatni az ekléziának?

— Azt én, uram, Isten úgy segítse! — bizonykodott a bűnbánó ember. — Beteg vagyok, a halál nyújtja felém kezét, lelkemet akarom megszabadítani a bűn terhétől. Vissza az ekléziának... ahhoz tessék szabni tanácsát! Nyugodt lehet, uram, jó szándékkal vagyok én...

A megnyugvás hiszen meg is volt, de mi okosat tudjak neki tanácsolni?

— Írjunk a falu papjának s magyarázzuk meg neki, hogy hol van a pohár rejtekhelye! — indítványoztam. — Mi a falu neve?

Sós Benedek arcán röstelkedés látszott.

— A falu neve? Nem tudom én azt, uram! Akkor sem igen tudtam, mikor ott csatáztunk. Nem is a név után akartam én a falura találni, hanem a hegyek, völgyek, patakok mutatkozása szerint.

Hm, ez bizony méginkább megnehezíti a tanácsadást.

— Várost sem tud arrafelé? — kérdeztem másadjára. — Melyik város közelében történhetett a dolog?

Az új kérdésen szívesen kapott Sós Benedek.

— Várost tudok! — mondotta. — Munkács városa volt a hátunk mögött.

— Próbáljunk meg ezen a nyomon elindulni, először állapítsuk meg a falu nevét. Menjen csak haza s várjon türelemmel, értesíteni fogom tudakozódásom eredményéről! — bocsátottam el látogatómat.

Még aznap levelet írtam egy munkácsi lap szerkesztőjének, közöltem a mezősegi magyar vallomását. Arra

kértem a szerkesztőt, vesse föl a kérdést lapjában, melyik kárpátalji falu lakosságának templomi fölszerelése tűnt el a kárpáti harcok folyamán? Közelebbi ismertetőjelül szolgálhat, hogy a templomi fölszerelésben, amelyre a kérdés vonatkozik, egy művészi díszítésű, aranyos pohár is volt, a pohár talpán metszett írással a Rákóczi-név.

A munkácsi lap szerkesztője teljesítette kérésemet. És a hírlapi közleménynek megvolt a foganatja; nemsokára levelet kaptam onnan felülről, a Kárpátok tájékaról. Egy falusi pap írta nagy buzdulással. A leírás és a fölvetett kérdés teljesen az ő egyházközségére illik. Templomi fölszerelésük között, amely eltűnt a háború folyamán, volt egy nagybecsű, művészi áldozópohár is, amelyet első Rákóczi György fejedelem ajándékozott volt az egyháznak, mivel a falunak akkoriban a Rákócziak voltak a földesurai. Híveit nagy izgalomba ejtette a Rákóczi-pohárról szóló hír, mindenáron vissza akarják szerezni drága ereklyéjüket. Erős reménykedéssel kért a pap, hogy teremtem meg a kapcsolatot köztük és a mezősegi magyar között. Legjobb volna, ha a pohár híradója személyesen utaznék falujukba, ők minden áldozatot hajlandók meghozni a sikerért. Írjam meg, mi módon utazhatnék oda emberünk, azonnal átutalják a szükséges összeget.

Az eredményt közöltem Sós Benedekkel s megkérdeztem, hajlandó-e elutazni a Kárpátaljára? Bizony, nehezen szánja rá magát a nagy útra, mert találkozásunk óta is nagyot csökkent az ereje, írta válaszában. Mégis eleget tesz a pap hívásának, legfőbb vágya ugyanis, hogy lelkéről lerázza ezt a kínos gondot.

Tájékoztattam a papot, nemsokára megjött a pénz, útlevelet csináltattunk s így egy szép júniusi napon útra kerekedett Sós Benedek Kárpátalja felé.

Azzal váltunk el, hogy visszajövelekor, úgy nyolc-tíz napon belül, megint eljön hozzám s elbeszéli útja lefolyását.

Vártam... vártam Sós Benedeket, de nem maga jött meg, hanem a levele. Útja simán folyt le Munkácsig, a magyar lap szerkesztője a püspökségre kalauzolta, ott nagy becsülettel fogadták s gépkocsin küldötték ki a faluba. De csak ennyi, ami jót írhat, mert egyébként nagy baj van, alighanem hiába tette meg a hosszú utat.

Az történt ugyanis, hogy a falu háborús romlásait, égett épületeit újraépítették a mult esztendőben s építkezés céljára teljesen letarolták az erdőt, amely a falu környékét borította. A letarolás következtében annyira megváltozott a hely állása, hogy ő azt sem tudja megállapítani, hol volt az ő fedezékük. Annál kevésbbé tud a sarjadó bokrok bozótjában rátalálni a pohár rejtek-helyére! A falu népe persze nem akar belenyugodni a sikertelenségbe. Esedeznek neki, hogy maradjon ott, szánja rá a nyarat, embereket adnak melléje, ássanak meg minden tuskókövet, hátha mégis valahonnan előkerül a pohár. Fűt, fát ígérnek, csak kezdje meg a kutatást. Ő még habozik, hiszen nem a jószándékban van a fogytkozás, hanem a reménységben. Akárcsak egy tűt kellene kikeresni szekér szénából!

Több levelet aztán nem küldött Sós Benedek. Egyéb gondok között meg is feledkeztem a pohár dolgáról.

Node, ha nem jött levél, egyszer, ősz elején, megjött maga Sós Benedek személyesen.

Hanem az ugyancsak furcsa, mulatságos találkozás volt közöttünk! Én ugyanis alig tudtam ráismerni látogatómra. Sós Benedek arca piros, gömbölyű volt, majd kicsattant az egészségtől. Álla alatt is, nadrágszíja fölött

is jókora kövérség... meggyarapodott teste csakúgy rengett a jóízű nevetésektől.

— No és a pohár? — kérdeztem, amint kiörvendeztük magunkat. — Megkerült-e?

— Megkerült... köszönöm a jó Istennek! — ragyogott Sós Benedek szeme. — Addig piszkáltuk a földet, amíg egyszercsak kifordult egy száraz tuskó közeléből. Három hete mult, hogy visszajuttattam az eklézsiának...

— Nem nagyon sietett haza. Úgy látszik, jó dolga volt...

— Dejszen aranydolgom volt nekem: tejbe, vajba fűröszttettek az odavaló áhíthatos népek. Azt kívánták, hogy a körmenetre is maradjak ott, mert, kérem, nagy körmenetet tartottak a szent pohár örömére. Bizony, én is ott lépdeltem az esperes oldalán s a Rákóczi neve mellett az én nevemet is ugyancsak emlegették a szószékben.

— Hát jól fizetett a becsületes szándék, Sós Benedek. Megkapta jutalmát.

— Ez a jutalom, né! — csapott keményen a mellére. — Tessék, a fújtatóm! — lélekzett hatalmasat. — Olyan erőre kaptam én, kérem, a kövér tartáson, meg azon a jó fenyves, hegyi levegőn, hogy a malmot is elindítanám fúvásommal...

HAJDÚ PÁL SIKERESEN VIZSGÁZIK.

A vállalatnak pénzbeszedőre volt szüksége. A városi kitanult emberekben sokat csálódtak — mondta a főnök —, legszívesebben fiatal székely embert alkalmaznának, akinek felesége van. A házasemberben nagyobb a felelősségérzet. A férfinak már elsején szolgálatba kellene állania, családjá később költözhetnék Kolozsvárra. Adjak föl ilyen értelmű hirdetést a lapomban.

Délben benéztem a konyhára és elújságotam a hírt Klárinak. Nem tudna-e valakit ajánlani falujából?

Klári nem nyilatkozott azonnal. Félóra mulva azonban színéváltozott arccal állított be hozzám. Előadta, hogy ő nagyon jó megoldást tudna ajánlani a szóbanforgó állás betöltésére. Engedjem meg azonban, hogy ne beszéljen addig tervéről, amíg levelet nem vált az otthonvalókkal.

Jól van, várhatok, hiszen van idő elsejéig.

Klári nagyon foganatos levelet írt szülőfalujába. Egy hét sem telt bele s válasz helyett egy székely legény állított be hozzánk. Vidám pillantású, jóforma legény volt, a mult őszen vetkőzött ki a katonamundérból. Hajdu Pál a becsületes neve. Otthon szűk a barázda, sok az osztózó fél, biz ő szívesen kötné magát városi kenyérre.

— Ez mind helyes, fiam — jegyeztem meg a bemutatkozás végén —, csak az a baj, hogy a barátom házasembert akar fölfogadni.

— Kicsi baj! — pödörte meg bajuszát a legény. — Ha földél van, hamar akad feleség.

— Meg aztán az is baj, hogy igen korán jöttél. Mit csinálsz itt elsejéig?

— Jobb a tövén várni, uram! — nevetett rám Hajdu Pál. — Lesen álló vadász könnyebben ejt vadat.

Helyes a szólás. Csakugyan, a szerencsevadásznak is lesben kell állania. Jól gondolta ezt föl Hajdu Pál odahaza, a Homoród mentén.

Nemcsak a szavak, de a cselekedetek is elárulták, hogy ész lakozik a legényben. Lám, a leshelyet milyen okosan választotta meg! Kapuzárásig ott időzött a konyhán, a Klári leányzó árnyékában.

Ilyenformán nemcsak az étkezés kérdése oldódott meg számára, Klári munkát is szerzett neki. Elszerezte favágni, kertet ásni, porondozni, teherautót kísérni.

Egy napon iruló-piruló mosolygással állott elém a leány.

— Nagy kérésem volna a tekintetes úrhoz!

— No, Klári, mit kíván?

— Van a tekintetes úrnak egy pár cipője... tetszik tudni, amelyik szorítja a lábát. Egyeszer haragjában azt tetszett mondani, hogy dobjam ki a szemétre, vagy adjam oda valakinek. Hát, instálom, azt a cipőt most nagyon jó helyre tudnám juttatni.

— Hová, Klári?

— Palinak adnám, instálom! Nagyon jól tudná vele a hazai lábbelijét kímélni. Fölpróbáltattam vele, mintha csak rája szabták volna.

Édes káröröm járta át valómat! Alattomos, gonosz cipő!... megérdemled a lecsúszást!

— Hát csak adja oda, Klári! Legalább megszabadulok tőle...

Este, vacsoránál, a cipőadományozásról beszélgettünk.

— Vajjon hogyan áll a cipő a legény lábán? — vetetem föl a kérdést.

— Én úgy találom, hogy a cipő nem illik a daróc-harisnyához — jegyezte meg nagyobbik fiam, aki sokat ad arra, hogy ért a férfidivathoz.

— Eszerint hát a cipőt vissza kell vennünk attól a szegény legénytől! — válaszoltam kissé csípősen.

— Nem, hanem nadrágot is adnunk kell neki! — felelte a nagy kamasz.

— Vannak itt a szekrényben olyan nadrágok, amik közül bátran kiválaszthatunk egyet.

No, jól van, egy vásott nadrágot csakugyan feláldozhatunk a jóízlés oltárán. Mindjárt megbíztam az indítványtevőt, hogy válasszon ki egy nadrágot, ami nekünk nem nagy kár, de a legénynek nagy nyereség.

Mialatt a válogatás folyt, majd az átadás is megtörtént, kisebbik fiam lelkében is felébredt a szereplés vágya.

— Adjunk egy kabátot is a Klári legényének! — súgta fülembe sóvárgó hangon.

Megvallom, első hallásra sokalltam az adakozást, de a fickó olyan pillantásokat vetett rám, hogy forogni kezdett velem a világ és letántorodtam a következetesség útjáról.

— Aztán melyik kabátot gondolod? — kérdeztem ingadozó hangon.

— Azt a régi kék kabátot, amelyik odakint a fogason van! — hunyorított az előszoba felé.

Mit tegyek? Viseltes kék kabátomat is feláldoztam a jótékonyság oltárán. A kis fickó lekapta a fogasról és diadallal vitte ki a konyhába, Hajdu Pálnak.

Hogy ezzel most már készen volt a legény felruházása?

Nem... A többiek munkájára feleségem tette rá a koronát. Kimustrált kalapjaimnak egyikét fejébe illesztette a legénynek.

Körülálltuk Hajdu Pált, meg kell adni, hogy a városi ruha is jól festett rajta. Klárinak csak úgy ragyogott az arca a meglepedéstől.

Hajdu Pálnak azonban el kellett sietnie. Tulajdonképpen búcsúzni jött: a teherautót kell néhánynapos üzleti kirándulásra elkísérnie.

Én is kivettem a részem a kellemes családi hangulatból, ami a jótett nyomán szokott fakadni. Csupán régi jó kék kabátomat sajnáltam kissé. Az tudniillik mindig kézügyben volt a fogason, azt szoktam fölvenni, mikor a kertben vagy az udvaron foglalatostkodtam. Valami meghitt, békés hangulat ömlött el rajta, szinte vádolt a lelkiismeret, hogy öreg korára megint beledobtam az életharcba.

Már közeledett elseje. Ennek a körülménynek nálunk egy elmaradhatatlan tünete van. Feleségem a szekrényből ilyenkor előveszi a kis skatulyát és megnézi, hogy mennyi pénz van még benne, megérjük-e vele újig. Különféle titokzatos füzetek és papiroslapok kerülnek ki a skatulyából.

A szóban forgó hónap végén is előkerült a kis skatulya. Feleségem ceruzával kezében vizsgálhatta a füzetek számadatait. Egyszer felütötte fejét és fürkészően szegezte rám tekintetét.

— Mi történt azzal az ezresbankóval, amit ezelőtt egy héttel vitt el a kaszinó bankettjére? — kérdezte.

— Én azt az ezrest visszahoztam úgy, ahogy elvittem
— feleltem habozás nélkül. — Nem kellett fölvaltanom.

— Hol van hát az ezres? Nekem nem adta vissza...
semmi nyoma a jegyzékemben... — pillantott irataira.

Megdöböntem. Hiszen ha első szóra nem jutott
eszembe a bankó holléte, akkor a következményeket egy-
általán nem lehet belátni. Ezer meg egy lehetőség van!
Például belekerülhetett valamelyik könyv vagy folyóirat
lapjai közé, elmerülhetett a nyomdai korrekciók és
revíziók árjában.

Klárít is megkérdeztük, nem tud-e a bankóról? Kis
gondolkozás után fontos nyilatkozatot tett: úgy emlék-
szik, hogy a kaszinói vacsora után kezében látta a
bankót. Mintha a ruhásszekrény mellett álltam volna s
ünnepi kabátom zsebéből kiszedegettem volna egyet-
más... a bankót is mintha a kezemben tartottam volna...

Ez a vallomás tagadhatatlanul könnyített egyéni hely-
zetemen. Tehát nem lehet fönntartani a gyanút, hogy tán
a kaszinóban kibicelés közben...

De a kérdést nem oldotta meg Klári hozzászólása,
folyt a keresés, tusakodás.

Ez a Klári, hm!... Láta a pénzt a kezemben, de vaj-
jon csak a kezemben látta? Azt nem figyelte meg, hogy
a pénzt hová tettem le szórakozottságomban?

Bizonyos, hogy nagyon megváltozott az utóbbi időben.
Azelőtt serény, gondos leány volt, amióta azonban a
legény megérkezett, immel-ámmal végzi dolgát, örökké
tünődik, révedezik... A piacról nem tér haza a maga
idején, órákig elnézi a kirakatokat.

Falánk növény a gyanú: akkor is elhatalmasodik, ha
irtják, hátha még táplálékot kap?

Egy kis kutatás és a Klári ágya fejéből csomó bolti
portéka kerül elé: vászon, pléhedény, üvegnemű, kések,

villák... Feleségem számítása szerint az apróságok ára
körülbelül egyenlő az ezresbankóval...

Nagyon lesújtott ez a fordulat. Hát idáig süllyedt a
székely becsület! Most már hogy ajánljam pénzbeszedő-
nek Hajdu Pált, mikor ilyen megbízhatatlan felesége
lesz? Talán a legény is részes a dologban. Ha visszajön
útjáról, mindenesetre vallatóra fogom őket. A fiaim előtt
is milyen szégyent vallottam a székely becsülettel, amiről
annyit beszéltem nekik!...

Már küszöbön volt elseje. Egy délután teherautó állt
meg kapunk előtt. A Klári legénye szállt le róla, mind-
járt megismertem volt nadrágozról és kabátomról.

Hát itt az alkalom! Először egyedül hallgatom ki a
legényt, aztán szembesíteni fogom Kláival.

A legény bekopogtatott hozzám. Köszönt és moso-
lyogva állt meg előttem.

— Alig vártam, hogy visszajöjje! — mondotta.

— No, én is ugyancsak vártam! — feleltem vészjtósló
hangon.

— Mert kérem, egy kis vétség történt ezzel a kabáttal,
amit nekem adott az úr — folytatta mosolyogva. —
Egy ezresbankót találtam a zsebében, itt van, tessék!
Nem tudtam hamarabb visszahozni, mert az úton talál-
tam meg, amikor már messze jártunk a várostól.

— Hogyan? Ennek a kabátnak a zsebében?

— Bizony, ebben a belső zsebben, né!

Megöleltem Hajdu Pált... Megszorongattam kezét:
a pénzbeszedői állásra ugyancsak fényes vizsgálat
képesítette magát.

Este a családi értekezleten megvitattuk az ezresbankó
történetét.

Szegény Klára, milyen ártatlanul gyanúsítottuk! Még
jó, hogy nem vádoltuk meg szemtől-szemben.

— Nem ... a székely becsületben nincs hiba! — örvendeztünk.

A lelkesedés hevében az ifjúság részéről újabb indítvány hangzott el.

— A pénzből Klárinak is juttatnunk kellene.

— Igaz ... a kelengyére!

Értekezlet meghányta-vetette és azzal a megoldással, hogy a megtalált pénzből csakugyan szoktak juttatni, egyhangúlag elfogadta az indítványt.

SZEGÉNY EMBER DICSŐSÉGE.

Cséplésen, répaszedésen jól kerestek Csik Balázsék s utóvégül tele bugyelárisal ültek vonatra Brassó tájékán, hogy karácsonyi nyugovóra hazakövetkezzenek Malomfalva községébe.

Mindenki elismerte, hogy Csik Balázsé az érdem: ő volt a cimboraság feje. Rendtartó ember ő, tudja, mi az igazság. A munkát megköveteli népétől, de a járandóságot is hiány nélkül ki tudja szedni a gazdák szűk markából. Azt mondja: Úton igazság, otthon barátság! Hej, de bíróságra termett ember volna, ha szegény embert is közel eresztenének a hivatalhoz.

Így tanakodtak a kenyeres társak a vonat padjain.

S hol szemtől-szemben, hol félfüllel, csak elkapta Balázs a neki juttatott szép szavakat. De csak félig való öröme telt a dicsőségben, mert mindazon füstölgött magában: mért nem hallják az ő jeles ember voltát odahaza, Malomfalván is! Ha nem egész faluszeriben, legalább a falu derekán, vagy ha még szűkebb helyen, akkor abban a kis zsendelyes házban, amelynek özvegy Nagy Péterné ifjasszony a lakója. Ott úgy értékesülnének a dicséret szavai, mint nevelő eső a zsendülő vetésföldön! ...

Ilyen belső égedelmek dolgoztak Csik Balázspan, ülven az ő népe között. A vonat pedig ezalatt megérkezett Segesvárra. Nagy alkalmatlanság, de úgy van: itt a székely nemzetnek le kell szállnia a nagy vaskabalaról és föl kell ülnie a kis kabalára, amely Segesvár és Udvarhely között fújja a párát csöndes haladtában...

De ehhez a vonatcseréléshez is szerencse kell ám! Csik Balázsék például nem találták el. A nagy vonat elálmoskodta a pontos érkezést, nosza fölmérgelődött a kicsi vonat s elugrott Balázsék nélkül Keresztúr felé.

Most aztán mit csinálnak a kenyeres társak? Várjanak-e késő éjtszakáig, vagy gyalogszerrel neki vessék mellüket a Hargita szelének?

Süsse ki Balázs, nála van az úti tudomány!

Rendre fődél alá szivárogtak a szomszédos vendéglő asztalai mellé. Sanyarú, szárító szél fúj odakint, nem árt egy kis meleg öntözés...

Balázs pedig ott tusakodott alá s fel a vendéglő kapuja előtt. Hej, ha jószerével lehetne hazaérkezni! Úgy kellene, hogy a menyecske lássa meg: milyen nagy tisztessége van neki a cimborák körében!...

Ahol a szív telve, ott mozog az elme! Csik Balázs előtt végül megvillant, hogyan lehetne teljes dicsőséggel megérkezni Malomfalvára, özvegy Nagy Péterné ékes tekintete elé.

A vendéglő előtt üres teherautó állt. Hol a soffőrje? — nézett utána. Ugyan hol lett volna? Az is ott volt a vendéglőben, békésen szunnyadozott a kályha mellett. Balázs a kályha mellé állt s néhány erős köhintést eresztett a soffőr gyökkintgető feje felé.

A tányérsapkás ember föleszénkedett s ránézett Balázusra. Balázs elmosolyodott s nyájas hangon kérdezte:

— Mért nyugtatja az úr a motort, tán bizony nagy út előtt áll?

A soffőr nem vette rossz néven a barátságos közeledést. Biz ő nem jó kedvéből lopja itt a napot. Petróleumot kellene kivinnie a zsákodi malom számára, de a hordók csak holnap délelőtt érkeznek meg. Addig itt kell vesztegetnie az időt.

Balázs intett embereinek, néhányan az udvarra léptek s megbeszélték az alkalmat. Hiszen, ha nem kerülne sokba... Szép dolog volna, úri dolog volna! Nagy tisztesség volna, ha autóval térhetnének meg a kétkézkeresetből! Látnák a felfuvalkodottak, hogy a szegény ember is munkája után meg tudja kóstolni az úri utazást.

Próbálja meg Balázs, tapasztalja ki a soffőr eszét!

Visszaszállingóztak a szobába, Balázs pedig a kályha mellé állt s füttöztetésre fordította tenyerét.

— Jó kenyér az úré! — vetette oda a sapkásnak. — Csak bizgeti azt a kerek micsodát ültében, sem ina nem reszket, sem dereka nem szakad s kapja a jó fizetést hónapjára.

— Bár úgy volna, de nem úgy van! Bár soffőr volnék s a más terhére élnék, de az a baj, hogy tulajdonos vagyok... Az a baj, hogy enyém a gép!

— No, hallja, hát baj az? — álmétkodott Balázs. — Akinek olyan szép, nagy gépje van...

— Bizony baj, mert nincs kereset! Már pedig tudni való, hogy az a teherautó, amelyik többet nyugszik üresen, utóvégül kifut a tulajdonos alól.

Balázs vágott egyet a szemével a fülelő társak felé. Most fordul a kerék!...

— Bizonyosan ott a baj, hogy a tulajdonos úr igen drágás. Túlsokat kér a fuvarért! Mai világban nincs keletje a drága mulatságnak.

Most vette észre magát a sapkás ember. Ohó, itt nem nyájasságból foly a szó. Né, hogy süt feléje az emberek szeme!

— Aztán hová kellene? — tapintott mindjárt elevenre.

— Messzecsikére! Amoda Malomfalvára.

— Hány kilométer?

Számígtatták, ez is, az is hozzávetett — lehet vagy ötven kilométer — de bizonyosat senki sem tudott mondani.

Végre megegyeztek a kilométerkövek száma szerint. A tulajdonos úr számlálja meg, hogy Segesvártól Malomfalváig hány számozott kő van.

Nosza, nagy bolydulás támadt a szobában az egység létrejöttére. Csik Balázs embereket szalasztott szét: tereljék nyájba a félrejárókat. A tulajdonos úr kiszaladt, megberregtette, útra készítette a motort, majd lócákat hozott ki a vendéglőből s utasainak nagy tetszésére odahelyezte, ahol kevésbé érzik a rázás. Uri utazás lesz ebből, meglátjátok!... Balázs megfuvatta a dudát, jó erős hangja van, faluszéltől faluszélig fog hallszáni. Hej, amikor az alszegi lejtőn bedurrannak a faluháza elé... Lesz nagy összefutás! Bizonyosan a menyecske is oda fog libbenni édeskedvesen s nem sajnál pár nyájás szót a jóljárt emberek vezetőjétől...

A tulajdonos úr elhelyezte a köznépet a lócákon, Balázst pedig elől, maga mellé becsülte, még pokrócot is juttatott neki.

Most aztán neki az útnak nagysebesen! Csik Balázs magasztalása újra meg újra kezdődött a lócákon. Nagy ész!... Hogy ezt is így ki tudta találni! Nem kerül többbe, mint a vonat s nem kell unalomból italba elegyedni. Még napvilág otthon lesznek Malomfalván.

Keresztúr városa előtt összetanakodtak: kissé meg fognak állani a piacon, bemennek a boltokba, a gyermekeknek cukrot, kiflit vesznek, az öregeknek dohányt. A tulajdonos úrnak sem volt ellenvetése, ő is benéz abba az üzletbe, ahol az autóalkatrészeket árulják, kifizeti valami adósságát.

Ott álltak meg az Oroszlán-vendéglő előtt. A boltok közel voltak, mindenki hamar elvégezte vásárlását. A tulajdonos úr azonban hosszabb időt töltött a maga dolgával.

Telt az időből, tanakodtak, vetekedtek, végül ember-séges határozatra jutottak. Mégis csak úgy kívánja a becsület, hogy Csik Balázst egy pohár borral megkínálják. Közöltek Balázsszal, hát ő sem veti meg a jóakaratot, így aztán egyértelemmel bekövetkeztek az Oroszlánba s kikérték az áldomásbort.

— Az Isten szerencsétlenség minden föltett szándékodban, Balázs fiam! Tudod te, hogy mire gondolok!... — köszöntött poharat Csóka Mózi nagy hunyorgatással.

Hullt a dicséret és az áldás Balázs fejére.

Hiszen lehetne itt egymást hajnalig is tisztelni, ha az idő engedné. De a tulajdonos úr előkerült s mérgesen megnyomta odakint a kutyája farkát. Nagysebtiben ki kellett üríteni a poharakat.

Fölkaptak a lócákra, a nagykocsi elindult. De most már nem mindenki tudott szépen ülni a helyén. Gecse Daniék például felállottak, összeölelkeztek, énekeltek s figurára verték össze bokájukat a rohanó gépen. Víg menet volt az a falvakon át, a népek csodájára szaladtak ki a kapukon. Örült népe vigasságának Csik Balázs: íme, milyen győzelemmel térnek meg azok, akik az ő kormánypálcája alá adták magukat. Dejszen látni fogják ezt csakhamar Malomfalván is...

— Csakhamar? Várjunk egy kicsit! Mert mi történt a kobátfalvi kaptató tetején? Nyekk! A masina megállott. Fújt, berregett a motor, de a kerekek nem forogtak.

Hol van a baj? A tulajdonos úr leszállt s bebújt a gép alá.

Viaszló képpel tápáskodott föl.

— A csuklócsavarral van a baj! — mondotta gyászos hangon.

— Hát csak tessék gyorsan megigazítani! — izgult föl Balázs az elakadáson. — Már nem vagyunk messze, lámpagyújtásra haza kell érkezünk.

— Megigazítani? — mosolygott keserűen a tulajdonos. — Nem megy az olyan könnyen! Nem fakó szekér ez, hogy egy-két koppantással helyreüssük. Van-e kovácsműhely a közelben?

— Van a falu túlsó végén!

— Hát akkor rajta, taszítsuk vissza a gépet.

Csik Balázs rosszalóan legyezett a jobbójával.

— Már olyat nem cselekszünk, hátrafelé nem megyünk — mondotta. — Ha már taszítani kell, akkor csak előre, a szentmihályi kovácsműhelyig.

Ez megint okos beszéd! — helyeselték a kenyeres társak. Balázs mondta, úgy legyen! A tulajdonos fölült, megfogta a kormányt, az utasokat pedig megbiztatta, hogy taszítsák el lejtőszélig az autót, aztán ugráljanak föl, mert a fék és kormány jól működik, lefelé magára is szaladni fog a gép. Így ment aztán tovább az utazás, ahol hágó volt, leszálltak és nekivetették a vállukat, ahol lejtő volt, felugráltak és vígan ereszkedtek alá.

Elérkeztek a szentmihályi kovácsműhely elé. Itt aztán Csik Balázs megint szólt egyet népéhez.

— Tudjátok mit, atyafiak? Ha már ennyiben van, taszigáljuk el Malomfalva széléig. Ott fölülünk a falu

végén s a szép lejtőn leszaladunk a faluháza elé. Ki tudja, mennyi időbe telnek itt a tatarozás? Ha későn, lámpaoltás után érkezünk haza, mit nyerünk a falu szemében? A kicsi kutya sem fog észrevenni. Inkább egy kicsit toldjuk meg a fáradságot...

Tetszett ez az indítvány is, csak a tulajdonos úr vonakodott. De Balázs rája szólt:

— Malomfalván is van kovácsműhely, mit gondol az úr! Ott legalább kedve szerint működhetik a csavarral, senki sem fogja siettetni.

Balázs győzött: nekivezselkedtek a hágónak, tovább haladtak Malomfalva felé. Hágj fel, szállj le, hágj fel, szállj le!...

Már teljességében látszott Malomfalva, most gyűladoztak a lámpák. Megérkeztek a falu végére, megállottak a kaptató tetején, szusszantak.

Balázs megbiztatta a tulajdonost, hogy néhány jókiadású dudaszót eressen le a falu felé jeladásul. Most lesz, ami nem volt... Megparancsolta embereinek, hogy ki-ki foglalja el helyét a lócán. Maga pedig odaült a tulajdonos mellé, a tisztelehelyre.

Dübörögve gurultak lefelé. Veszettül adta a jelt a duda, kurjantottak, énekeltek a hazatérők.

S így minden úgy sikerült, ahogy Csik Balázs elképzelte. Nagy sokaság szaladt össze a korcsmához, közrefogták az érkezőket. Balázs úgy szállt le az autóról, mint a győzedelmes hadvezér a lováról. Szétnézett... hát csakugyan özvegy Nagy Péterné is ott mosolyog a közelben...

Paroláztak, áldázkodtak s örvendeztek egy darabig, aztán egyrésze hazasietett otthonába, az árvább fele pedig beszivárgott az ivóház födele alá. Az utóbbiakkal tartott Csik Balázs is. Hej, pedig de szívesen nyitott

volna be ő is a szomszédos, kis zsendelyes házba, node hiába, még nem ért odáig a dolog. Most a szép hazajövetel láttára bizonyosan puhul egy istenest a menyecske szíve!

Jócskán s vígan telt az idő az ivóban az itthon való hírek meghallgatásával.

De hát egyszer csak benyit a teherautó tulajdonosa s odaszól Balázsnak, hogy pár szava volna vele, lépjenek ki az utcára.

Csik Balázs nagyon mord arccal tért meg a beszélgetésből. Rászólt Csóka Mózsira, aki most is körülötte hajladozott:

— Szaladj, hívd ide az egész bandát! Félórán belül mindenki itt legyen, aki azt akarja, hogy továbbra is barátomnak ismerjem.

Szaladt Mózsi s mindjárt jöttek a kenyerek. Bizonyosan kedve szottyant Csik Balázsnak egy kis mulatságra, teljék kedve, megérdemli, hogy hívei nyájas társalkodással vegyék körül.

Amint együtt voltak hiányosság nélkül, Csik Balázs intett nekik, hogy menjenek vele az utcára.

— Baj van, emberek! — szólt az utcán karéjba állt népének. — A tulajdonos úr nem tudja megigazítani a gépet. Azt mondja, ki kell cserélnie a csuklót.

— Az az ő baja! — mondta valaki.

— Ki veszi olyan könnyen? — csattant föl Csik Balázs.

Kiderült, hogy Piroska Gergőből kottyant ki a szó.

— Esztelen beszéd! — mondta Balázs keményen. — Nemcsak az ő baja, hanem a mienk is! Gondoljátok meg: a tulajdonos a bíróhoz akar menni panaszra. Azt mondja, hogy ő már Kobátfalván el akart maradni, de mi erőnek erejével ide taszigáltuk...

— Szép reménység! — hüledezett Takó Pali. — Elfeslik a dicsőség, ha megtudja a falu, hogy magunk taszítottuk az autót a falu végéig.

— Ez a helyes beszéd! — jelentette ki Csik Balázs. — Olyan csúfság lesz a taszításból, hogy az unokánk is megszenvedi. S ez csak az egyik fele. Mert a tulajdonos azt mondja, hogy neki nagy kára lesz abból, ha holnap délelőtt ott nem lehet a segesvári állomáson. Minket fog akkor pörölni...

— Tyüü, halljátok, még pör is! No, Balázs, most süss ki valami okosat!

— Már kisütöttem! — mondta Balázs okosan.

— Mit cselekedjünk?

— Visszataszítjuk az autót!

— Segesvárra? — kérdezték meghökkenéssel.

— Nem. Kiegyeztem a tulajdonossal. Megígértem, hogy eltaszítjuk Keresztúrig, ha befogja a pofáját. Ott kicserélheti a csuklóvasat!

— Keresztúrig... az is elég keserves!

— Mit óbégatsz? — förmedezett Csik Balázs. — Az a rongyos tizennyolc kilométer? Annak is fele lejtő, tehát lefelé fel is ülhetünk...

Csik Balázs nagy esze ekképen most is legyőzte a tudatlanokat. Bizony sokkal jobb lesz ezt a maguk kebelében az éjtszaka leple alatt eligazítaniok. A falu szájára bocsátani? Holtig tartó csúfság származnék belőle.

A kovácsműhelyhez oroszoktak s nagy vigyázattal, hogy föl ne verjék az éjtszaka csendjét, taszítani kezdték a béna kocsit Keresztúr városa felé...

MÓDJA VAN A HARANGOZÁSNAK.

Az új harangnak mindenki örült, de már úgy van az: a nap heve sem hat mindenkire egyforma erővel. Az istenfalviak örvendezésében is voltak fokozatok.

Az öreg tiszteletes meghatódással gondolt arra, hogy az új harang fölszentelésével begyógyul a súlyos seb, amit a háború a nagyobbik harang elvitelével ütött az eklézián.

S hogyan várta volna Orbán Ferenc presbiter különös vágyakozással a harangszentelő ünnepet? Hiszen a haranggal ő ajándékozta meg az ekléziát: hat ökor árát áldozta erre az istenes célra. No, meg lesz az öröme: a harangszentelés alkalmával minden dicséret és hála az ő fejére fog hullni.

De a falu eltartott szegényét, a vén Lázár Mihálynéét is közelebből érintette az esemény. Őkelme felé ugyanis a halál mind türelmetlenebbül kacsintgatott, hogy mozduljon már, lépjen át a fekete kerítésen.

— Majd az új harang szava mellett! — halogatta Mihályné az indulást.

Most neki is kedve fog telni: a szentelés után két harang biztatása mellett teheti meg az utat a temető oldalra...

A legjobban talán mégis Csipkés Pál örvendezett az új harang jövetelének. Csipkés Pál ugyanis harangozója volt az ekléziának. Hivatalát a háború után vette át, amikor már csak az egyik harang volt szolgálatban. A presbitérium akkor úgy határozott, hogy darabszámra, vagyis egy harang után kapja fizetését. Most változik a helyzet, a második harang gondviselését is át kell vennie, tehát igazság szerint a járandóságnak is növekednie kell.

Ez pedig életbevágó kérdés volt Csipkés Pál számára, mert özvegyi állapotát házasélettel akarta fölcserélni. Már szót is értett egy jóraivaló, jámbor asszonyemberrel, ugyancsak özvegylő Péter Albertnével. Egyezségük úgy szólt, hogy harangszentelés után, amint a presbitérium megemelinti a harangozóbert, teljesítik szívük kedves szándékát: összefognak a páros életre.

Húsvét előtt két héttel az új harang csakugyan megérkezett Istvánfalvára. Hozzáértő mesterember is jött a messzi városból, aki a harangot fölszerelte s elmés csigaszerkezettel méltó hajlékába, a toronyba költöztette. Miután mindent jórenddel elintézett, az új harang kötelelt Csipkés Pál kezébe adta és komoly illendőséggel megbiztatta:

— Tessék, szólaltassa meg Istennek dicsőségére!

Csipkés Pál meghúzta a harangot: gyönyörűséges muzsika zengedett szét a környéken! Az emberek megálltak munkájukban, levették kalapjukat s hálás szavakat mormoltak az égi hirnök hallatára. Így az első találkozás az új harang és a falu lelke között megtörtént, majd húsvét másodnapján, a harangszentelésen, a pecsétet is ráütik a szent szövetkezésre.

Most már, hogy bizonyossá vált a reménység, a falu teljes igyekezettel látott hozzá az ünnepség előkészületei-

hez. Az asszonyok kalácsnak való lisztet szitáltak, vajat vertek, mazsolát és egyéb fűszereket hozattak, a férfiak pedig bort igazítottak az öblös átalagokba.

A harang, mint megilletődött, szótalán menyasszony, csöndben várakozott ezalatt a toronyban.

De Istvánfalva fényes ünnepi várakozását egyszerre elsötétítette egy váratlan esemény.

Virágvasárnapján este a tiszteletes magához hívatta Csipkés Pál harangozót.

— Kedves Pali fiam, fáj lelkemnek, de mégis meg kell mondanom: nagy eleven szenet gyűjtöttél a fejedre, ki akarnak vetni a harangozóságból.

Csipkés Pál megütközéssel nézett a papra.

— Ki tud olyan gondolatra vetemedni? — kérdezte.

— Bizony, az az ember, akinek ma legnagyobb szava van a faluban. Orbán Ferenc, a harang adományozója. Azt hánytorgatja, hogy semmibe veszed a szavát, nem hallgatsz jótanácsára.

Csipkés Pál nagy haragra lobbant.

— Tudja, tiszteletes uram, hogy mire kényszerget engem Orbán Ferenc? Arra, hogy vegyem feleségül Szekeres Anikót! Mondjon ítéletet bárki jótét lélek: méltó társa lehet az a hitvány személy a szent eklézsia szolgájának, a harangozónak? Belenyugodhatnék abba becsületes, jámbor lélek, hogy Szekeres Anikó odatelepedjék a harangozó házába, a templom és parókia közelébe?

— Dehogyan nyugodhatnék, fiam, dehogyan nyugodhatnék! Azt se tudom, hova legyek bánatomban, amióta Orbán Ferenc elárulta nekem vétkes gyarlóságát: tűzönvizen harangozónét akar csinálni abból az elrugaszkodott személyből.

— Csakhogy én el nem veszem!

— Elveszi más, Pali fiam! — szólt keserűen a pap. — Benedek Máté máris följajnlta magát, hogy a harangozóság fejében nevét adja Szekeres Anikónak.

— Messze van még esztendő vége, amikor választásra kerül a sor! — reménykedett Csipkés Pál. — Addig majdcsak jobbat gondol Orbán Ferenc. S aztán akkorra majd én is pártosokat szerzek a magam ügyének.

A pap kebléből nehéz sóhajtás szakadt föl.

— Hibás számítás, Pali fiam, gyöngéreménykedés! A veszedelem sokkal közelebről leselkedik reád. Orbán Ferenc azt akarja, hogy már a fölszentelés alkalmával Benedek Máté húzza meg az új harangot. Ezzel a kívánsággal járja most végig a presbitereket. Úgy hallok, hogy holnapután délben próbaharangozásra bocsátják Benedek Mátét s mindjárt rá gyűlést tartanak s Mátét rendelik helyedbe.

De már ettől Csipkés Pálban is megrendült a lélek.

— Most aztán mit csináljunk? — nézett zavart szemmel a papra.

— Gondolkozzál, Pali fiam! — adott biztatást a pap.

— Hálj a dologgal, hátha eszedbe jut valami becsületes védekezés. Holnap jöjj el hozzám, én pártodon vagyok, megbeszéljük a tennivalókat.

Csipkés Pál nagy búval botorkált haza az esti sötétségben. Hogy ilyen gyászos végre jusson a sok szép reménység! Mert ugyan mit fog szólni Péter Albertné a házassági tervekhez ha megtudja, hogy nem lesz hivatal?

Nehéz ilyen lelki teherrel aludni. Csipkés Pál sem aludt, de az is igaz, hogy több reménységgel kelt föl, mint amennyivel lefeküdt.

A paphoz azonban nem ment el, bár estefelé követségbe jött érte a szolgáló.

— Mondd meg a tiszteletes úrnak, hogy senkit sem akarok belekeverni a magam ügyebajába! — üzente meg a papnak.

Már az egész falu tudta, hogy szerdán délben Benedek Máté próbát tesz a harangokkal. A személycserét, persze, nem helyeselték, de kinek lett volna kedve Orbán Ferenczel ujjat húzni?

Szerdán déltájt tehát a tornácok, ablakok, kapuk, utcák megteltek a toronyra figyelő emberekkel.

Pont délben Benedek Máté kezén megint megszólalt az új harang.

Az emberek rémült arccal meredtek egymásra: valóság ez, vagy gonosz álmom? A toronyból nyöszörgésszerű, gyötrelmes hangok szállkostak le a falura.

— Szentúristen, hát ez mi dolog? — tördelték kezüket. — Hiszen ez a harang nem cseng, csak kopogtat. Micsoda rontás érte, hogy ennyire berekedt?

Orbán Ferenc feldúlt képpel rohant végig az utcán s embereket szedett össze.

— Szaladjunk föl a toronyba s nézzük meg, mi lelte? — biztatta lelkendezve követőit.

A helyszíni vizsgálat távolról sem tudta tisztázni a rekedtség okát. Pedig ugyancsak nézték, tapogatták a harangot, a nyakuk is belevastagodott a fölfelé tartásba.

Óriási lehangoltság lepte meg a falut. Legjobban, persze, Orbán Ferencet ölte a bú. Nagy áldozata nem-hogy elismerést hozna neki, de tán gúnyolódni fognak vele és példabeszédet kezdenek rovására, hogy azt mondják: Berekedt, mint ünnep előtt az Orbán Ferenc harangja!...

De szabad-e egyáltalán ilyen harangot fölszentelésre engedni? Hiszen még a falu szegénye, a vén Lázár Mihályné is hangosan kiabálja, hogy ő bizony ilyen

harangszó mellett nem hajlandó kiköltözni a hegyoldalba...

A gyászos fölfedezés napján és estéjén, persze, Csipkés Pált is sokan fölkeresték. Bizonyosan nagy keserűség lakozik lelkében a félretételért, de hátha mégis ejt valami okos szót a harang állapotáról?

Vonakodott, bosszúskodott Csipkés Pál, de végül mégis őszintén megmondotta, hol a baj. Biz az nem a harangban van, hanem a harang húzásában. Mert nem olyan könnyű dolog ám a harangozás, mint ahogy a tudatlan emberek gondolják. Minden torony másként bocsátja ki a hangot magából, ennek az istvánfalvinak éppen nagy fortélyai vannak. Az istvánfalvi harangozó-nak pontosan tudnia kell, hol álljon, milyen szorosra fogja a kötelet, milyen magasra lendítse ki a harangot. Ha mindezt nem műveli helyesen, a torony elnyeli a hangot s olyan csúfság származik a harangozásból, mint — itt van né! — a Benedek Máté próbálkozásából.

A magyarázat tudományos részét talán nem értette mindenki, de afelől mindenki meggyőződött, hogy Pál tudna segíteni, ha akarna!

Másnap már zengett-zúgott a falu az elégedetlenségtől.

— Orbán Ferenc is mit okoskodik? — hánytorgatták szélteben. — Amit egyik kezével ad, azt a másikkal visszaveszi...

Az volt a szerencse, hogy Orbán Ferencnek is megjött a jobbik esze.

Nagypénteken beköszöntött Csipkés Pálhoz. Akkor is sokan üldögéltek a tudományos ember körül s mohó füllel hallgatták, hogyan lehetne a falut megmenteni a hús-véti szomorúságtól.

Orbán Fertnc megjelenése egyszerre föllobbantotta a szívek reményességét. Sejtették, hogy miért jött.

— No, Pali, hát csakugyan olyan bizonyos vagy abban, hogy a harang szebben fog szólni a te kezében? — kérdezte.

— Csak a halál bizonyos, Orbán Ferenc uram. Az én házúsomat is előbb ki kellene próbálni.

— Hát próbáld ki! Nincsen annak akadálya.

— De ára van, Orbán Ferenc uram. Mi lesz akkor, ha jól üt ki az én próbám?

— Akkor tiéd a harang kötele! — jelentette ki a főszavú ember.

— Írást is adnának róla? Hogy mindaddig hivatalban fogok maradni, amíg jól szólaltatom a harangokat.

— Szó is elég volna, de ha éppen írást akarsz, azt is megkaphatod. Holnap délelőtt összegyűl a presbitérium s magam fogom indítványozni, hogy megmarasszanak. Föltéve, ha jól állod meg a próbát.

— S mikor tehetném meg?

— Mindjárt holnap délben. A déli harangozás idején.

Nosza, szétfutott a híre a jó megegyezésnek! Mi lesz most már, megtörténik-e a harangszentelés, vagy elhalasztódik s így félig-meddig kárba vész a nagy sütés-főzés?

Szombaton délelőtt összeült a presbitérium s jegyzőkönyvre vették Csipkés Pál föltételes megmarasztását. A szegődség-levelet azonban csak akkor fogják kiadni, ha a harang szép szóval fogja megvigasztalni az elbúsult lelkeket.

Amint délen állt a nap, Csipkés Pál fölment a toronyba s belefogózott a harangkötélbe. Nohát ahogy az a harang beszélni, turbékolni, zengedezni kezdett a faluhoz... Ahogy az ablakokon kiáradt az égi híradás!... Az emberek egymás nyakába borultak és sírtak örömeükben. Itt-ott büszke megjegyzések hangzottak el: ezzel aztán világ

elé lehet állni, mert ehhez fogható gyönyörű csengést-bongást a környék egyetlen tornya sem bocsát ki ablakán...

Csipkés Pál diadala teljes volt: a kinevezési okmányt mindjárt harangozás után kezébe juttatták. És a szentelésen is váltig ünepelték: a fehér asztalok mellett legalább annyi dícséretet kapott, mint Orbán Ferenc presbiter. Mert igaz, hogy Orbán Ferenc vásárolta meg a harangot, de Csipkés Pál állt ki vele a falu becsületéért...

*

Harmadnapján, vecsernye végeztével, a tiszteletes úr megszólította Csipkés Pált, hogy fáradjon el este hozzája egy kis beszélgetésre.

Csipkés Pál sejtette, hogy miről lesz szó, illő készülettel járult lelki bírāja elé.

— Most aztán mondd meg, Pali fiam, milyen fortélyal éltél? — tért a pap a tárgyra.

— Kicsiség volt! — legyintett Csipkés Pál. — Annyi volt az egész, hogy szerdára virradó éjtszaka, Benedek Máté próbaharangozása előtt, fölmentem a toronyba és a harang vasütőjét faütővel cseréltem ki.

— Hát azt, hogy nem fedezték föl Orbán Ferencék? — csodálkozott a pap. — Ők is föntjártak a toronyban.

— Azt úgy, tiszteletes uram, hogy a faütőt becsületesen elkészítettem! — mondotta Csipkés Pál és kabátja alól elhúzta a fortélyos készítményt. — Tessék meg nézni, teljesen az a formája, szabása, mint a vasütőnek. A szárát kifúrta s seréttel töltöttem meg, tehát a nehézséget is megadtam neki. A színére meg éppen vigyáztam: itt van né, fényes, fekete vasfestékekkel húztam be. Egyszóval teljesen megfelelt a vasütőnek, csak éppen a hangot adta szörnyű süketéssel...

AZ ANYÓS GYŐZELME.

Nagy megnyugvást keltett az eklézsia kebelében, amikor a tanítóné asszony anyja megtelepedett a tanítói lakban. A fiatalok ugyanis nem tudtak jó beosztással élni, háztartásuk örökké futóféllben volt. Hátha a tekintetes asszony ráncba tudja szedni őket!

Úgy is történt... az asszony erélyesen megfogta a gyepelőt. Az egyházi kertet, földeket művelés alá fogta, a képét szigorúan fölhajtotta, a csekély pénzjárandóságot gondosan beosztotta.

Különös buzgalommal látott hozzá a sertéstartáshoz. Azt a drága cseléd nélkül is foganatosan lehet folytatni.

Tavaszi elején azt indítványozta, hogy egy süldőt adjanak el s az árából fizessék ki az asztalost, aki annyit alkalmatlankodik valami járandóságért. A süldő vásárra vitelét vőmuramra osztotta: férfira inkább illik a vásári vesződés.

No, ezt a rendelkezést Bálint tanító úr is szívesen fogadta. Egy kis városi levegőzés nem árt falura szorult embernek. S hátha a süldő árából le lehet csippenteni valamicskét az időtöltés költségeire...

Azonban Udvarhely messzecke van Szentpétertől, nem volna okos dolog a süldőt a maga lábán fársztani

odáig s leromlott állapotban állítani a vevő elé. Miért is, mikor könnyen lehet másképen rendezni a menetelt? Az egyházi pityókat visz eladni a városba, az ő szeke-rén, a zsákok mögött, szépen meghúzódik a süldő.

A vásár reggelén tehát az ól mellé állt a szekér s a tanító úr meg az egyházi saroglyába emelték a süldőt. A tanító úr deszkát tett orra elé korlátnak s szalmával bélelte ki fészket. Ki tudja, milyen gazdára fog találni szegényke! Költözzék el úri módon szülőföldjéről!

Bálint tanító úr a bakra ült, az egyházi mellé. Amint a falu útján a nagy út felé dőcögtek, nyájas hangon hátraszólt a süldőnek:

— No, kicsi csika, nézz szét mégegyszer a határon, búcsúzzál el a kedves faludtól!...

A nagy útra értek s hágón fel, lejtőn le, vígan kocogtak a város felé. Jóízűen beszélgettek, az egyházi szívesen szokta hallgatni a tudományos ember szólását. Persze a maguk dolgát, a vásári tennivalókat is megtárgyalták. Úgy lesz, hogy először a disznópiacra mennek a szekérel, ott a tanító elmarad a süldővel, az egyházi pedig a maga piacára megy a pityókával. Vásár után találkoznak a Kéményes-fogadóban s majd jó délután indulnak hazafelé.

A disznópiac szélére robogtak s leugrottak a szekérről, hogy a süldőt kiemeljék a saroglyából.

A süldőnek azonban hült helyét találták a pityókás zsákok mögött. Nemcsak a süldő tűnt el, hanem a deszka is, amit indulás előtt korlátnak rendezett eléje a tanító.

Hát ez mikor és hol hagyta ott kényelmes helyét?

A tanítónak eszébe jutott útjuknak egy nevezetes szakasza. Amint ugyanis fölfelé kapaszkodtak a kénosi hágón, vándorcigány-csapatot értek utól. Bizonyosan azok emelték le a deszkát s utána a süldőt!

— No, akkor ütheti a nyomát tanító úr! — vakarta meg tarkóját az egyházi . . . Volt süldő, nincs süldő!

— Könnyű magának — keseredett el Bálint tanító úr. — De én mivel fogok védekezni anyósom előtt? Elemészt a szájával!

A hely azonban nem volt alkalmas a fontolgatásra. A szomorú esetet mások is megfüllentették, már oda is gyülekeztek néhányan. Szerencsére falusfelek nem voltak a tanúk között, de az ilyen dolognak hamar híre fut a vásárban, jobb lesz tehát továbbállni a keserves föl-fedezés színhelyéről.

Fölültek a bakra s a terménypiac felé döcögtek. Mivel lehetne elejét venni az anyós szörnyű ítéletének?

A tanítónak ötlete támadt.

— Kölcsön kérek annyi pénzt, amennyi kijárja a süldő árát. Azt mondom anyósomnak, hogy a süldőért kaptam . . .

Az egyházi is kapott a gondolaton. Mert úgy állt a dolog, hogy magában ő is hibásnak érezte magát, bizonyosan az ő fejére is hullatni fog a tisztességből a tekintetes asszony: miért nem volt legalább ő jobb vigyázással?

A tanító visszasietett a disznópiacra s szétnézett, mennyiért kél el egy olyan szabású süldő, mint az övé. Aztán a barompiacra fordult be, ott vannak a pénzes emberek, hátha akad valaki, aki ki tudja segíteni a csávából?

Jó szerencséje volt. Egy kollégájával találkozott, aki az imént adott el egy tehenet, az hajlandó volt bizonyos időpontra kiszakítani a szóbanforgó összeget. Persze, a tanító feledte elmondani kárvallását, még az kellene, hogy a kollégák megtudják megcsúfolódását, megyszerte mulatnának rajta.

Mégis aggodalmai támadtak: a rossz hír szárnyon jár, hátha hazatérte előtt megtudják odahaza a süldő eltűnését! Mint váltós eszű ember, ettől az aggodalomtól is gyorsan megszabadult. Találkozott ugyanis a kúrátorral, aki éppen indulóban volt hazafelé.

— Kérem, eladtam egy süldőt, tessék hazavinni az árát, mert hátha ott lesz már az asztalos — mondta a gondos ember szavával. — Tessék átadni anyósomnak, én estefelé fogok hazaindulni . . .

A kúrátor örömet vállalta a megbízást. Csakugyan jó lesz befogni az asztalos száját, vélekedett, mint a belső emberek tekintélyének hivatalos öre.

Ezek után Bálint tanító úr teljes megnyugvással gondolt az otthoniakkal való találkozásra. Örömeben — a nagy ijedtség után — vígan töltött el pár órát a kollégák társaságában.

De nem felejtette magát időn túl a városban, még napvilág hazaszekereztek az egyházzival. Az egyházi megadta a tisztességet: az udvarra, az ajtó elé hajtott szerkerével.

Az anyós éppen a disznópajta körül szorgalmatoskodott. De mi ütött belé? Hátat fordított, nem akart tudomást venni a megérkezettekről.

— Mama, kérem, meg tetszett kapni a pénzt, amit a kúrátortól küldöttem? — tapogatózott tisztelettel a tanító.

— Megkaptam, de hát micsoda pénzt küldöttél te a kúrátortól?

— A süldő árát. Gondoltam, itt várja már az asztalos. Az anyós gyilkos pillantással mérte végig vejét.

— Mégis csak haszontalan, semmiházi ember vagy te! — mondotta gonosz sziszegéssel. Aztán kinyitotta az ól ajtaját. — Né, hol van a süldő! Ki sem értetek a nagy

útra, már itthon volt... Lecsúszott a saroglyából, végignézte egy leányka s itt van, né, a deszkát is hazahozta utána...

Csakugyan, a süldő barátságosan rőfögött ki az ólból s a tanító cipőjét kezdte szagolni.

— Mit érdemelsz, te álnok fajzat, te? — csattogott tovább az anyós. — Nem elég a rettenetes gondatlan-ságod, még csalásra is mersz vetemedni, te semmi ember, te... Micsoda pénzt küldöttél haza?

Az egyházfi gyorsan szekerehez oldalgott s kirobogott az udvarról.

Vőmuram összeroppant lélekkel állt a győzelmes hangú pergőtűzben. Érezte, hogy örökre elvesztette a csatát kegyetlen zsarnokával szemben...

CSERGŐ HITET TESZ.

I.

Kegyetlen, nagy ereje volt az őszi forró nyavalyának, még a Hargita pásztorembereit is meggyérítette, Csergő-nét szempillantás alatt föld alá tette, pedig őt ugyan-csak marasztották hozzátartozói: az ura és fogadott fiuk, Bertalan.

Mi lesz most már ezekkel a kietlen, havasi szálláson? Télen még csak elkínlódnak a tűzhely füstje mellett, de mi lesz tavasszal, amikor a csordajárás megkezdődik?

Asszonyt kell állítani az odalett asszony helyébe! Ebben Csergő Kelemen s a fogadott fia, Bertalan, tökéletesen egyek voltak.

De melyikük írasson társat a nevére? Hónapokon át folyt erről a szó havasi magányosságban.

— Fiatalt illet a szerencsepróbálás, én már így, rideg állapotban is elhányódom melletted! — mondott utolsó szót Csergő Kelemen. — Láss asszony után, Bertalan!

Végigszámolgatták a szomszéd szállások leányzóit, de Berti elméje egyikén sem tudott megállapodni. Ki dísz-telen személy volt, ki tudatlan, ki föld szegénye.

De miért is elhabarni a dolgot? Tavaszra kell az asszony!

Berti farsangra betelepedett a hegyből a faluba. Ott majd megmutatkozik a szerencse: sűrű eperből szebbet lehet szakítani!

Meg is mutatkozott: füvek zsendülésére asszonyt hozott Berti a pásztorházba. Hajdó VÉRIKÉT, nyájas szó-lású, kellemetes, szép személyt. Csergő Kelemennek is apai kedvére valót.

Most már teljes volt a háztáj... csordainduláskor jó reménységgel kezdték meg a pásztorok új esztendejét.

II.

Már átestek a legnehezezen, együvé jámborodott a nyáj. A delelőn is megültek döfölődés nélkül.

Egy napon, deleléskor azt mondja Berti Csergőnek:

— Keresztapám, én kitekinténék a házhoz. Ottfelejtettem a bicskomat, nagyon félszeg vagyok bicsok nélkül.

— Hát csak eridj! — pillantott Csergő helyeslőleg. — Majd én fölverem a csordát.

Vidáman inalt ki Berti az erdőből, végig a füves hepe-hupákon, a zsendelyes szállás felé. S még sebesebbre fogta lépését, amint meghallotta, hogy VÉRIKE énekléssel mulatja magát a házban. Már baloghajtásnyira közeledett a házhoz, amikor megcsendesítette sietségét s erősebben kezdett figyelni az énekre. Megállott, úgy hallgatózott. VÉRIKE szörnyű búsan énekelt. Az ének szava is, amint most Berti értelmét vette, olyan keserves volt, hogy a friss tej is megsavanyodott volna tőle. Azt énekelte VÉRIKE:

*Fúvom az éneket, de nem jó kedvemből,
Csak a bú mondatja szomorú szívemből.*

Bertinek bizony nagyon rosszul esett VÉRIKE kesergése. Ezért kellett olyan nagy vágyakozással ideloholni? Ennek

a gyászos énekek a meghallgatására? Legjobb volna visszafordulni, hadd siratozza magát kedvére a szomorú lélek.

Mégis rányitott VÉRIKÉRE.

— No, te ugyan elereszkedtél, hallod-e! Ugyancsak siratod a leányéletedet.

— Hát ez miféle kitalálás?

— Hallottam az énekedet. Azt mondod, hogy szomorú szívedből...

VÉRIKE nagyot kacagott s Berti felé legyintett a seprűnyéllel.

— Oh, te bohó, mit beszélsz? Nem szomorúságból fúj-tam, csak az ének hozza olyan szóval.

— Hát miből fújtad?

A menyecske arca most már elszontyolodott.

— Hát tudd meg, félelemből! — sajdukt panasz hangjában. — Úgy félek itt egyedül! Hallod-e, milyen csúnyán orgonálnak a fenyőfák?

Berti megenyhült, elmosolyodott.

— A fenyőtől félsz? A rossz emberektől kell félni, nem az ártatlan fától. A rossz emberek pedig a faluban laknak.

De VÉRIKE megint csak sóhajtott.

— Hidd el, Berti, olyan rossz az egyedülvalóság!

— Őrzőt állítsak melléd? Valami mézes-mázos, nyalka legényt, úgy-e? Azt szeretnéd? — kötődött Berti.

— Nem, hanem... megmondjam?

— Mondd meg, ha nem titok.

— Vigy magaddal, mikor a csordával mész. S szépen beszélgessünk, te!...

Hát ez már megint balul esett Bertinek. Csak idő múltán tudott szót venni rá.

— Hm, te hát azt szeretnéd, hogy naphosszat utánam cellengj? Én pedig nem azért vettelek el, hanem azért, hogy itthon forgolódjál.

A menyecske szája durcásan megrándult.

— Nem engedsz magaddal? Akkor ezután is fújni fogom a magamét...

Csekély szóváltás volt ez, de ennyi is nagy tanulság volt Berti számára. Rendre mutatja ki magát az asszonyi természet. Hogy a fenyők szavától fél!... Az a baj, hogy igen járós, nyughatatlan szája van. Örökké csak beszélgetni s hejehuján nevetgélni... ez aztán szép elszánás az életre!

Keresztapjának is elpanaszolta kedvetlen tapasztalatát.

— Majd kinövi! — vette könnyen Csergő. — Leszokik a csacsogásról, ha nem folytathatja...

Vérike pedig tovább nyűgölődött. Mind csak azon sóhajtozott, hogy ő nincs ehhez a szótlankodáshoz szokva, neki beszélgető társ kell, ő már magával kezd pörlekedni elhagyatottságában.

— Én pedig nem tudok segíteni rajtad! — vonogatta vállát Berti.

— De tudnál, ha jó lélek volnál! — csattant föl egy napon Vérike. — Hozd ide anyámat, vele könnyebben fog telni az idő.

Ohó, ez új dolog!... Vagy talán csak a szó új, a terv régen, még a házasság előtt kelt? Úgy lesz... Kicsinált dolog ez! Vérike majd maga mellé fogja költöztetni anyját, így főzték ki ezt maguk közt. Meghiszem, könnyű élet volna Hajdóné számára a kész kenyér mellé ülni, erős, dologtehető korában!

Csergő az asszonyi fortélyra vélekedett s erősen intette Bertit a vigyázatra.

— Össze ne költöztessd őket! Elveszett borjú az, amelyik választás után megint rákap a szopásra...

Az osztozódás mind csak folyt a házban: jöjjön-e a Véri anyja, vagy ne jöjjön? Nyár derekán mérges hergés-morgás támadt a fiatalok között. A menyecske ugyanis arra kényszergette Bertit, hogy búcsúkor, a hét végén, menjenek haza a faluba. A férfiak ezt a kívánságot sem pártolták. Nem jó, hogy Vérike lássa a falu vígasságait, mert aztán még nehezebben fogja szenvedni a havasi magányosságot.

A menyecske pedig napról-napra jobban megátalkodott menő szándékában. Bertalan végül súlyos ítéletet mondott fejére.

— Jól van, asszony, menj el, de ide aztán többet ne fáradj vissza!

Bizonyosan megijed a kemény szótól s nem akaratoskodik tovább!

Hát ezt ugyancsak oktalanul remélték a férfiak. Mert a búcsúra virradó este, mikor a csordával elékerültek, seprűt találtak az ajtó előtt keresztben. És az átalvetőt nem találták a fogason.

— No, amíg én feléje nézek! — fenekedett Berti.

— Ne is nézz! — adott igazat Csergő. — Ott vétettük el a dolgot, hogy nem innen, a havasi szállásokról választottunk asszonyt. Az idevalókat mégsem erőlteti olyan nagy mértékben a világi társalkodás!

III.

Az újabb árvaságban a gond súlyosabb fele Csergőre nehezedett. A házi bajokat is igazgatta, Bertit is vigasztalta, amiből tehetett.

Egyszer nagy dícsérettel adózott keresztfiának.

— No, ma jól emberkedtél a farkassal, Berti. A gaz tolvaj borjúhúst akart vacsorázni. De vitte az irháját, amint orroncsaptad a fejszével.

— Az a baj, hogy vitte! — kicsinylette Berti a maga érdemét. Az lett volna az igazi, ha itthagya volna.

— Bátor cselekedet volt az, hiába!

— Bátorsággal éppen érdemetlenül tisztel kied. Gyöngé lélek vagyok én, az éjszaka sem tudtam aludni nagy félelmemben.

— Ugyan, ne ámíts, te! — kacagott Csergő. — Idebent aludtál a házban, ugyan mitől féltél volna?

— Egér járt az ágyamban. Engem pedig a világból is ki lehetne szalasztani egy haszontalan egérrel. El nem mertem aludni, amint az egér matatását meghallottam.

— Vajjon egér volt, te? Hát ez ugyan nagy csodámra esnék. Megvénültem a havason, de nem emlékszem, hogy háziegért láttam volna. Egyéb férget eleget láttam: medvét, farkast, hiúzt, rókát, mókust, de kicsi egeret... nem bírja az a havasi ajert.

— Pedig egér volt az!

— Hacsak a menyecske nem hozott a faluból holmija között! Ez, ládd-e, megeshetik.

— Itt bujkál valahol! — nézett körül Berti nagy-szomorán az üres házban.

— No, nemsokáig! Kutya legyen, ha le nem borítom a kalappal! — köpte markát Csergő.

De azon a napon nem ért rá az egérvadászatra. Másnap pedig Berti megint álmatlan, eres szemmel állt a csorda mellé.

— Az éjszaka még bolygósabban viselte magát! — panaszkolta Csergő kérdésére.

— Az egész házat fölforgatom, megállj!

Most csakugyan nekivezselkedett az egérfogásnak, tövéről-hegyére fölhányta a házat. Még a régi pipaszurkálóját is megkapta, de egérnek nyomát sem találta.

Berti pedig másnap is színtelen volt s rosszkedvű. Panaszkodott az egérre.

— A piszok... úgy látszik, elül virradatkor! — kár-pálódott Csergő. — De kifogok én rajta. Ma éjtszakára én is betelepsem a házba s kihallgatom a járását.

Azt művelte, este a ház küszöbén telepedett meg. Onnan az egér mozgását és csorda pihenését is figyelni lehet.

Berti rosszul nyugodott az ágyban. El-elszundított, föl-fölserkent.

— Bánt-e, te? — kérdezte Csergő.

— Itt jár a baloldalomon. Mintha az ingem alatt szaladozna...

Csergő égő szálkát hozott a kalyibából, lábujjhegyen a Berti ágyához lépegetett s fölkapta a pokrócot, erre-arra vizsgálgató.

— Nincsen... nincsen! Úgy látszik, csak álmodban látod.

Berti alkalmasint csúfságnak vette keresztapja megjegyzését, mert nem panaszkodott többet. De tovább is elszontyolodva járt a csorda után. Eléggé fájt ez Csergőnek!

— Én már nem tudok kifogni azon a gaz férgen, találj ki temagad valamit! — mondta egyszer.

— Hát én gondoltam is valamit!

— Mit, hé?

— Macskát hoznék a faluból. Egérnek macska a veszedelme...

— Ejnye, de okos gondolat! — örvendett meg Csergő.
— Az kell hát... egy serény, jó macska! Az nyakoncsípi a pimaszt. Még ma este szaladj be érte a faluba.

— De mit csinál kied nálam nélkül a csordával? Ha nem fordulhatnék mindjárt vissza.

— Majd ideszólitom a túlsó hegyből valamelyik szénégetőt. Vetek neki egy kis napszámot, szívesen eljön.

Most aztán nagyon megelevenedett Bertalan.

— Akkor hát ma este bemegegyek a faluba.

El is sajdult nagysebese naphaladtakor.

Leste másnap Csergő az ösvényeket, de hiába, nem érkezett Berti. Harmadnap is leste... hát csakugyan déltájban fölbukkant Berti szalmakalapja a Baglyos-hegy tetején. Nézte Csergő, de mind nagyobb szemmel, mert hát dehogy macska... két fehérszemély jődögélt Berti után, egyiknek piros kendő volt a fején, a másiknak fekete.

— Mégis nagy oktalan állat voltam én az egér dolgában! — ütött homlokára Csergő. — Hát az anyját is... hm!

IV.

A Vérique anyjának is — amint rövid napon kiderült — ugyancsak friss, eleven szája volt. Mozgásában sem volt fogyatkozás, szorgalmasan tett-vett a ház körül, szusszanás nélkül perdült föl a tornác meredek lépcsőjén. S fenejől állt neki, mikor a kendőjét menyecskésen hátrakötötte... Nappal leányát tartotta vidám beszédekkel, de nem fogyatta mind el, este az apatársnak is tudott juttatni belőle. Mert az apatárs, amint annyira szokták egymást, esténként a házhoz őgyelgett a kalyiba tüze mellől, leült a tornác elé s elhallgatta az anyatárs nyájasságait. Késő éjtszakáig folytatták a beszélgetést,

mert az anyatárs a hátsó szobában lakott, nem verte föl aludni térében a fiatalokat. A tornácra könyökölt s vígan turbékolt lefelé, mint a vadgalamb a száraz bükkfa ágán. Szavára ügyelő, rendes asszony volt. Ha Csergő véletlenül hamisságot kevert a szóba, az anyatárs kegyesen megintette:

— Fiatalt illet a világi bolondság, apatárs! Hozzánk, időkorosokhoz a töredelem illik, mi már csak a lélekre tekintünk!...

Azért ő sem vetett meg minden földi jót. Például nagyon szerette a havasi málnát, áfonyát, kései epret. Volt is része benne, mert Csergő kosárszámra szedett neki a vágott oldalokon. Köszönte az asszony a szíveségét, de mégsem annyira, hogy Csergő elhigyeje magát.

— Legalább ebből részesüljünk! — sóhajtozott. — Bezzeg odabent a faluban eszik a sok jó édes almát, mézes vackort, muskotály szilvát. Csak úgy dúskálnak a sok jó gyümölcsben.

Az apatárs előbb Bertire hunyorított, úgy felelt az anyatársnak.

— Majd mi is megkóstoljuk. Csak így tartson a jó meleg pár napig, nekünk is lesz édes vackorunk.

— Vadvackor lesz az! — nevetett az asszony. — Hiszen az sem megvetendő, ha jól elkészül.

— Oltott vackor lesz az, anyatárs!

— Ühüm! — erősítette meg Berti.

Tudták ők ketten, hogy mit újítanak a fehérnépeknek. Úgy állt ugyanis a dolog, hogy Csergő Kelemen sok mindennel megpróbálkozott hosszas pásztorsága alatt. Régen, még Berti kívános gyermekkorában, próbát tett, vajjon megterem-e a gyümölcs itt, a havason? A verőfényes déli oldalak vad csemetéit beoltotta falun metesztett, nemes gallyakkal. Bizony, a jó igyekezetnek nem-

igen volt foganatja. Alig két-három almafa akadt meg s azoknak is kevés örömét érte Csergő, mert hol a Hargita dere vette virágjukat, hol a korai hóharmat feketítette meg bogyójukat.

De volt egy vackorfa, annak az oltása nemcsak megeredt, de szépen felnövekedett s minden második-harmadik évben bő terméssel örvendeztette meg Csergőéket. Most éppen termőkedvében volt, arra vetette számítását Csergő.

Pár nap múltán az apatárs jó tarisznya vackorral állt a család színe elé. Micsoda ízes, illatos portéka! — álmélkodott az asszony. Csak úgy olvadozott a szájban. Hogy ilyen gyümölcs teremjen itt, a havasok birodalmában!

Csergő Kelemen nagyon jó kedvvel tette ezt a szolgálatot, estéről-estére nagy bőséggel hordta a vackort a házbeliek örömére.

— Talán túlságosan is fárasztja magát! — sópánkodott egyszer az anyatárs. — Miért nem megy Berti? Elég fáradság a csordával vesződni vén embernek.

— Vé-é-n? Vén a fogatlan ló, hallod-e! — ropogtatta meg a pipaszárát Csergő.

Csak azért is maga gazdálkodott a vackorral.

Egy este mérgesen érkezett haza a szüretelésből. Színéből is kikelt haragjában.

— Lopják a vackort! — újságolta.

— Ki kapott volna rá? — csodálkozott Berti.

— Bizonyosan valamelyik éhenkopp szénégető. Ide-lopózik a túlsó hegyből.

— Ugyan hagyja, apatárs! Hadd részesüljön más is Isten áldásából. Egyet se sajnáljuk! — kegyeskedett az asszony.

— Nem sajnálnám én, ha legalább becsületesen lopna! De hitvány ember az! Nem elégszik meg azzal, hogy az

érettjét elviszi, hanem az éretlenjét leveri s elkárosítja. Most is tele van a fa alja éretlen vackorral.

Hát ez csakugyan nagy hitványság. Becsületre kell tanítani, aki ilyen kártékonyságra vetemedik. Csergő Kelemen és nevelt fia, Bertalan, kimondották, hogy törvényt tesznek a vackorfa rongálóján. Bizonyosan este történik a lopás, holdfeljötte után. Holdvilág nélkül nem is lehet azon a martos, bokros helyen járni, kivált idegen embernek. Csupán egy csapás van, ahol a fához lehet férközni.

— Megállj, hitvány kártevő!

Másnap este mind a ketten baltát vetettek karjukra: hátha többen vannak a lopók? Berti a szárítókötelet is vállára hajította: hurok kerül a tolvajra! A csapáshoz siettek. Innen kezdve lábujjhegyen osonkodtak a vackorfa felé. Az ösvény kanyarulatánál megmutatkozott a valóság. Hát igaz volt a gyanú! A vackorfa ágai közt zsványkodott a szenes. Fekete inge, nadrágja élesen látszott a hold fényében. Időnként csengése is hallatszott Csergő nagy bosszúságára.

Kissé visszahúzódtak s megsuttogták a haditervet. A hold mindjárt felhők alá búvik... Berti akkor szaladjon a fa alá, kiáltson föl a zsványra s rázza meg jól a fát. Bizonyosan megijed a gonosz s lecsúszik a földre... akkor Berti hirtelen hurkolja derekára a kötelet. Csergő ezalatt maradjon az ösvényen s ha meg akarna sirülni az atyafi, állítsa meg a baltával.

Így kezdődött. Berti kitört a bokrok közül. Előköszönően egy kővel odadurragott a szenes felé, majd előre szaladt s fölsivalkodott a lombok közé.

— Szállj le tüstént, gazember!

Rázni kezdte a fát, de nem kellett sokáig fáradoznia, mert a szenes ijedten suvadt le a fáról.

Veti Berti a hurkot túlfelőlről, de a tolvaj nem áll kötélnek, hanem mellbevágja Bertit, de úgy, hogy az mentest a bokrok aljáig bucskázik. S ez nem elég, hanem utána a szenes s rongálni kezdi Bertit.

— Jaj, ne hagyjon, keresztapám, jöjjön a fejszével! — ordít Berti.

Szalad Csergő Kelemen, emeli a fejszét a fokával... akkor látja, hogy nagy vétség történt a tolvaj személyében, nem kétlábú szenes az, hanem négy lábú... vagyis medve-féreg, mégpedig a nagyjából. Fordítja ő is a fejszét élére, nyírni kezdi a medve kontyát... de hát nem lehet bátran működni, mert Bertit is féltetni kell a vágástól.

Szerencsére a medve is megsokalta a cirógatást, elfordult Bertitől s kétlábra állva neki Csergő Kelemennek! Ez már aztán kezeügye volt Csergőnek! Most már lehetett forgatni a baltát, kivált mert a hold is kibújt a felhőből s rájuk meresztette ijedt, fehér ábrázatát! Jól szolgált a balta, kitelt a halálos ítélet a tolvajon. Földre zuhant nagy morgással, de a morgás is mindjárt elcsendesedett egy hosszas, keserves sóhajtásban.

Csergő Kelemen a fiához szaladt, biz annak mellét, karját, lábát cudarul megcsúfolta az átkozott féreg. Őlben kellett hazavinni. Nyilvánvaló, hogy nem lesz belőle lábonyjáró ősz előtt, csorda oszlásáig.

Már most ki lesz Csergő segítsége a marhák őrzésében? Nagy tanakodás folyt erről Berti ágya mellett. Sok ágaboga, híme-fonákja van ennek a kérdésnek, jól meg kell gondolni. Legjobb volna, ha a segedelem kitelnék a háztól s nem kellene új szájjal terhelni a csekély pásztorbért.

Végezetül indítványt tett Csergő.

— Vérike maradjon az ura mellett s kötözgesse sebeit, te pedig, anyatárs, tarts velem a csorda őrzésében.

Az anyatárs nem tiltakozott, de a kegyességről világért meg nem feledkezett volna.

— Az a kérdés, tesz-e kied hitet velem, mert hit nélkül nem bódorgok kieddel az erdőben! — mondotta.

— Hitet is teszek, ha kívánod.

— Hát lábbelit vesz-e kied nekem, vagy mezítláb akar jártni a csorda után?

— A hit után lábbeli is jár. Meg ruházat télire.

— De miből? Nincs kiednek olyan nagy keresménye!

— Hát a medvebőr? Kitelik annak az árából!... — oszlatta el Csergő nagybüszkén az anyatárs kétségét.

GONDJAIM EGY KARD MIATT.

I.

Már gimnázista koromban nagyon szerettem a régi levelesládák kéziratait buvárlani. Valóságos vadászszenvedély fejlődött ki bennem a vidék multjának adatai iránt. Rendre megismerkedtem egy csomó falu történetével. Vitézkedő, vagyonszerző, raboskodó, pörlekedő, templomra és iskolára hagyakozó emberek éledtek föl a két-háromszáz esztendő írásokból.

Egyetemre kerültem, történelmi és régészeti előadásokat hallgattam. Most már a szakember otthonosságával bíráltam el a levelesládák tartalmát.

Egy nyári szünidő alkalmával Szentmiklóson, a Farkas Lőrinc régi levelei között egy csomó végrendeletet találtam, amelyek nemzedékről-nemzedékre intézkedtek a Farkas-nemzetség javairól. A föllelhetők jegyzékében szerepelt egy kard, amelyet még Farkas Balázs csináltatott volt Bethlen Gábor morvaföldi hadjárata. Az iratokból szépen nyomon lehetett követni a kard történetét. Lengyelföldön, Moldovában, kuruc csatákon, prüssus ellen viaskodtak vele a Farkas-nemzetség fiai. Az utolsó adat arról szólt, hogy Farkas Pál a franciára volt a karddal. Micsoda nevezetes történelmi emlék! Vajjon megvan-e még a nevezetes kard? Házigazdám-

hoz siettem. Farkas Lőrinc büszke mosolygással hallgatta meg örvendezésemet.

— Hogyne... Ma is megvan a kard, mindjárt megmutatom!... — sietett be a belső szobába.

Megilletődve vettem kezembe az ősi szerszámot. Farkas Lőrinc tovább fűzte a történetet, amit a régi írásokból kiolvastam, főként negyvennyolcra tudott érdekes dolgokat mesélni. Apja, Farkas József, Kossuth-husár volt és Bem kommandója alatt vitézkedett. A kardot ő is hazahozta és a német világban zsandártól, spiclitől híven megőrizte.

Farkas Lőrinc elbeszélése még jobban föllelkesített.

— Kedves bátyám, ennek a kardnak a múzeumban volna a helye! — mondtam. — Nem adná ide, hogy elvigyem Kolozsvárra és beadjam a múzeumba?

A kard után nyúlt, két kézzel emelgette, végigszemlélte.

— Engedjen meg, uram, nem adom! — szólt végül.

— Fiam van, szüksége lehet rája...

Nem erőltettem a dolgot, de magamban elhatároztam, hogy mégis megmentem a becses ereklyét.

Szünidőm utolsó napjaiban megint meglátogattam Farkas Lőrincet.

— Nézze, bátyám, mégis jó volna a kardot megmutatni a régiség-tudósoknak. Nincs mitől félnie: megvizsgálják, talán fényképet is csinálnak róla, ennyi az egész. Adja ide, hadd vigyem el Kolozsvárra, karácsonykor hiba nélkül visszahozom!

Tusakodott, de végül mégis beleegyezett, hogy meghordozzam Kolozsváron a féltett portékát.

Magamban — mi tagadás — másként forraltam ki a kard jövődjét. A régiségtárban bizonyosan nagyon fognak kapni rajta és mindent el fognak követni, hogy

a tudomány számára megmentésük. A paphoz, főispánhoz fordulnak közbenjárásért, valahogyan csak leveszik lábáról Farkas Lőrincet. Nagy híre kerekedik fölfedezésnek, talán még az újságok is cikkezni fognak róla.

Kolozsváron jelentkeztem zsákmánnyal a régiségtár igazgatójánál. Egy iratot nyújtottam át, amely a kard oknyomozó történetét tartalmazta. Nemcsak fölfedeztem a kincset, de méltó irodalmi keretbe is foglaltam.

Az igazgató egyúttal tanárom volt, régészeti előadásokat tartott az egyetemen. Egy leckeóra végén fölszólított, hogy kövessem a régiségtárba, négyszemközt akar velem beszélni.

Megdobbant a szívem, bizonyosan a székely kard!...

A régiségtárban lerakta jegyzeteit s aztán szigorú arccal fordult felém.

— Jelölt úr, önnek fogalma sincs a múzeum rendeltetéséről! — mondotta megrovó hangon. — Micsoda ócska vasat hozott a nyakamra? — nyúlt a kard után, amely ott feküdt az asztalon, mint valami tanuskodásra állított bűnjel. — Nézze csak, van ezen egy vonásnyi díszítmény? A penge, markolat tüntet föl valami figyelemreméltó sajátságot?

A kardot kimosdatták a rozsdából, eredeti formájában állt előttem. Bizony, be kellett látnom, hogy az igazgató jogosan veti föl az előbbi kérdéseket.

— Nos, miért hozta ide? — vizsgáztatott a szigorú ember.

— Kérem, a kard története... — akartam menteni eljárásomat. — Az adatok...

Az igazgató mohón ragadta meg a fonalat.

— Hát ez az, jelölt úr, ami leginkább ön ellen tanuskodik! Önnek tudnia kellene, hogy mi tudományos

intézet vagyunk és nem neveket, évszámokat és kicsinyes legendákat gyűjtünk, hanem tárgyakat, amelyeknek művészi becse van... Tárgyakat, amelyeknek a fejlődés történetében jelentőségük van! Ha éppen valamely közönséges tárgyhoz nagy esemény emléke fűződik, hát azt is megőrizzük kegyeletből. De lófő székelyek kardját?... Ugyan mi címen helyezhetnők el a fényes műtárgyak vagy országos jelentőségű történeti emlékek között?... Jegyezze meg, jelölt úr, hogy aki a tudományos pályán érdemeket akar szerezni, annak kritikával kell dolgoznia. Ezt vonja le tanulságul mostani tévedéséből...

Megszégyenülten támolyogtam ki a karral a nagy tudós szobájából. A magam kudarcra is fáj, de még inkább, hogy csak ennyire becsülik az én népem hősiességének emlékét! A lófő székely kardja nem érdemli meg, hogy kegyelettel megőrizzék? — lázadoztam sokáig magamban.

Gonosz, gögös tudomány... Dehát igaza van! — nyugodtam meg végül. — Ez a kard csakugyan nem művészi munka és országos jelentőségű eseményeknek sem volt eszköze.

Hazaviszem Szentmiklósrá: maradjon otthon, a kis faluban és legyen büszkesége annak a székely háznak és teremjen új legendákat a fiak és unokák számára!

Karácsonykor visszaadtam a kardot Farkas Lőrincnek. A történetet, amit a régi levelekből összeállítottam, az ő számára is lemásoltam. Nagyon hálás volt, hogy a Farkas-nemzetség dicsőségét messzeföldön, tudós, nagy urak körében is megcsillogtattam.

Tíz esztendő!...

Fagynak, tűznek pusztítása a Kárpátok öles havában. Zászlóaljunk egy székely menetszázadot kapott pótlásképpen. A század négy szakaszát elosztottuk a zászlóalj négy százada között.

Az őrnagy megsejmelte „az új anyagot“. Annál a szakasznál, amely az én századomnak jutott, megakadt a szeme egy őrmesteren, azaz hogy nem is magán az őrmesteren, hanem a kardján.

— Micsoda ócska kardot kötött föl maga? — dördült rája keményen.

— Jelentem alássan... ez a mi családi kardunk! — felelte zavarodott hangon az őrmester.

— Hallatlan, micsoda visszaélések csúsznak be a hadseregbe! — Majd mordul fordult az őrmester felé. — És az előírás? Családi kardot ír elé a szolgálati szabályzat?...

Az őrmester lesütötte szemét és hallgatott.

— Tessék megvizsgálni a dolgot! — parancsolt rám az őrnagy. — Nem tűröm a fegyelmetlenséget... Tessék elkobozni ezt az elavult kardot.

Az őrmestert magammal vittem a fődőzékembe.

— Hogy hívják? — kérdeztem a névjegyzéket magam elé terítve.

— Jelentem alássan, Farkas Péter a nevem.

— Hová való?

— Udvarhelyszéki, szentmiklósi.

Eszembe villant a tízesztendő történet!

— A Farkas Lőrinc fia?

— Az vagyok, jelentem alássan.

— Mutassa a kardját!

Az őrmester átnyujtotta a kardot. Kétségtelen, ez az a kard, amiért annakidején megdorgált a múzeum igazgatója. Csak a hüvelye váltott színt: csukaszürkére festette Farkas Péter.

— Hát ez bizony nem előírással! — jegyeztem meg felindulásomat elleplezve.

— Jelentem alássan, sok elődöm csatázott ezzel a karddal. Úgy vélekedtünk apámmal, hogy nekem is ezzel kell a harctérre jönnöm, — védekezett a megkeseredett ember.

— Az elődjei is? Honnan tudja?

— Írás van arról, alássan jelentem. Nevezetes kard ez: egy fiatal tudós Kolozsváron is meghordozta és írást csinált róla...

Fiatal tudós... persze, persze!

Szeretettel néztem Farkas Péterre. A fiatal tudós kilétét azonban nem árultam el. Majd később, ha jobban megismerkedünk.

Hanem a kard becsületét meg fogom védelmezni! A művelődéstörténelemből kitessékelhették, de a véres történelemben öröklött, pörbevonhatatlan helye van!

— Maga persze ragaszkodik ehhez a kardhoz? — kérdeztem bátorító hangon.

— Ó, főhadnagy úr, még a halál is könnyebben esnék! — fogadkozott az őrmester. — Ha ezzel a karddal maradhatnék...

— Hát jó, megpróbálom! — bocsátottam el nagy barátsággal, ami láthatóan váratlanul érte őt.

A legegyszerűbb utat választottam: az őrnagy elé terjesztettem a Farkas Péter mentségét. Elmondottam a székely kard sokszázéves történetét, ecseteltem azt a

keserűséget, amit a kard eltiltása okozna egy vitézségre termett, lelkes, derék katonának.

— Látszik, hogy tartalékos vagy! — gúnyolódott az őrnagy. — Ha egy csepp katonavér volna benned, nem fitymálnád az előírást...

Tovább kérleltem az őrnagyot.

— Tegyük próbát! — ajánlottam. — Ha Farkas Péter nem lesz a zászlóalj legderekből embere, ám akkor vegyük el tőle a régi kardot.

— Hát legyen... a te felelősségedre! — tört meg hosszasan ostrom után az őrnagy ellenkezése.

Nem vallottam szégyent Farkas Péterrel, nagyszerűen viselkedett az elkövetkezett súlyos próbákon. Ő lett a zászlóalj hőse. A régi kardnak is mind nagyobb lett a becsülete. A legénység úgy beszélt róla, mint valami csodatevő szerről, ami erőt és oltalmat ad a zászlóaljnak.

Magát Farkas Pétert bizony nem oltalmazta meg a csodatevő kard.

Egy éjszaka hordágyon hozták elém. Robbanó orosz golyó szaggatta szét jobblábát.

— Főhadnagy úr, arra kérem, — szólott elfojtott kinnal, — küldje haza kardomat valamelyik szabadságos katonától. Két fiam van, hadd maradjon rájuk, ha én többé nem viselhetem!...

Biz abba hosszú hónapok teltek, amíg olyan emberre akadtam, aki Szentmiklós felé ment szabadságra. Elküldöttem a kardot. A szabadságos katona hírt hozott Farkas Péterről. Fállábát levágták, otthon van... tisztelteti a zászlóaljat.

III.

Újabb tíz esztendő.

De mintha egyetlen kínban, lázban vonagló, hosszú éj lett volna!... A hazavesztés gyötrelmei!

Futó látogatások után néhány hetet töltöttem a Székelyföldön. Hallgatóztam, ver-e még a nagybeteg szíve?

Mi van Farkas Péterrel, jó vitéz barátommal?

Egy vasárnap délután elsétáltam Szentmiklóstra.

Otthon találtam Farkas Pétert, az eperfa árnyékában pipázgatott. Nehezen ismert meg a civilruhában, de amint megismert, odavolt az örömtől.

— Hogy megy a sora, Farkas Péter?

— Megvagyunk... a nyomorék lábamat is megszoktam már! — felelt derűs pillantással. — A fiaim fölkaptak, most már nincs hiány a gazdaság körül. Engedjen meg... hazahívom őket!... — állt föl és mülábilával a kapu felé bicegett.

Visszajött, meleg szóba elegyedtünk. Először az asszony jött haza a vasárnapi beszélgetésből. Farkas Péter pár halk szót váltott vele, mire az asszony bement a házba és az éléskamra körül kezdett forgolódni.

De jöttek a fiúk is. Húszéves, bátor pillantású, nyalka legény az egyik, vonakodó, szégyenlős kamasz a másik. Paroláztunk, Farkas Péter megnevezett.

— A főhadnagy úr! Aki a kardot hazaküldte... Hiszen tudjátok...

— Isten éltesse! — tisztelt meg kalapemeléssel a legény. A kamasznak pedig rámtüzesedett a szeme.

Beszélggettünk. Majd az asszony hívására bekövetkezettünk a szobába.

Hát az ajtóval szemben, a tükör alatt, ott csüng a régi kard szép módjával szögre akasztva. Odaléptem, megindultan néztem rája, mint jó ismerősre.

— No, öcsém, ismeritek ennek a kardnak a történetét? — kérdeztem a fiúktól, akik mögém sorakoztak.

— Ismerjük! — mosolygott a nagyobbik. — Az írást is esmerjük, édesapám is sokat beszél róla.

— Dejszen, tudják ezek! — hunyorított az apa büszkén.

Uzsonnához ültünk. Folyt az emlékezés az együtt töltött nehéz időkről. Nagy áhítattal hallgatták a fiúk beszédünket.

Egyszer a csonka vitéz odaszólt fiainak:

— Ti most aztán el is távozhattok!

Szép tisztességtudással búcsúztak el a fiúk tőlem.

— Derék fiai vannak, Farkas Péter!

— Derék fiúk... de sok gondom van miattuk. — Halkra fogta hangját. — A karddal van baj, kérem... a régi karddal!

— Mi baj lehet?

— Ezek a fickók néha leoldják a szögről, felkötik derekukra, meg-megsuhogtatják, aztán nekem esnek és elfaggatnak: mi lesz a karddal, fog-e még csatákon forogni? És fognak-e ők is vele úgy harcolni, mint ahogyan én harcoltam?

— Maga... Farkas Péter? Hogyan érti a maga harcát?

— Én, uram, jó kedvvel, szívem szerint harcoltam. Én örömmel kötöttem föl nagyapám kardját. De a fiaim? Fognak-e ők is jó kedvvel, szívük szerint?

Megértettem, mi lappang Farkas Péter kérdése mögött. Egy nép emésztő kétsége, lélekszakadása! Az útjavesztett ember kiáltása.

— Mi lesz a kardunkkal, uram? — csuklott meg a Farkas Péter hangja.

Vádoló, nehéz pillantást vetettem a kardra: lám, harmadszor is gondot, bajt gyűjt a fejemre... S százsorta nagyobb gondot, mint az eddigiek voltak. Talányt ad föl, amit nem tudok megfejteni! Néztem a kardot: lán-goló kérdőjelként tekintett rám a falról.

Végzetes kard! Miért állod el harmadszor is utamat?

— Uram, ha tanácsolna! — sürgetett bővebb szóra a csonka vitéz.

— Nem tudok én tanácsolni, Farkas Péter!

— De mit mondjak a fiamnak: mi lesz immár a mi kardunkkal?

— Hogy mi lesz, Farkas Péter? Isten dolga, jövőendő rejtelve! A fiainak mondja azt, ami volt. Mondja a multat, a százesztendőket, a hős elődöket, vészes idők jövetelét és elmúlását. Hogy mi lesz a kardunkkal, Farkas Péter? Mondjuk azt, ami volt! De azt mondjuk fiainak, unokáknak... mondjuk... örökké csak mondjuk!...

TARTALOM.

	Oldal
Az aranykehely	3
Hajdú Pál sikeresen vizsgázik	12
Szegény ember dicsősége	19
Módja van a harangozásnak	28
Csergő hitet tesz	41
Gondjaim egy kard miatt	54

Felelős kiadó: Gyallay Domokos.

34.426. — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest. (F.: Thiering Richárd.)